

Три сестри

Антон Чехов

ДІЙОВІ ОСОБИ

Прозоров Андрій Сергійович.

Наталія Іванівна, його наречена, потім дружина.

Ольга

Маша його сестри.

Ірина

Кулигін Федір Іллєч, учитель гімназії, чоловік Маші.

Вершинін Олександр Гнатович, підполковник, батаре́йний командир.

Тузенбах Микола Львович, барон, поручик.

Солоний Василь Васильович, штабс-капітан.

Чебутикін Іван Романович, військовий лікар.

Федотік Олексій Петрович, підпоручик.

Роде Володимир Карлович, підпоручик.

Ферапонт, сторож з земської управи, старий.

Анфіса, нянька, стара 80 років.

Дія відбувається в губернському місті.

дія перша

У будинку Прозорова. Вітальня з колонами, за якими видно великий зал. полудень; на дворі сонячно, весело. У залі накривають стіл для сніданку. Ольга в синьому форменому платті вчительки жіночої гімназії, весь час поправляє учнівські зошити, стоячи на ходу; Маша в чорній сукні, з капелюшком на колінах, сидить і читає книжку; Ірина в білій сукні стоїть задумавшись.

Ольга. Батько помер рівно рік тому, якраз в цей день, п'ятого травня, в твої іменини, Ірина. Було дуже холодно, тоді йшов сніг. Мені здавалося, я не переживу, ти лежала непритомна, як мертва. Але ось минув рік, і ми згадуємо про це легко, ти вже в білій сукні, обличчя твоє сяє ...

Годинник б'є дванадцять.

І тоді також били годинник.

Пауза.

Пам'ятаю, коли батька несли, то грала музика, на кладовищі стріляли. Він був генерал, командував бригадою, тим часом народу йшло мало. Втім, був дощ тоді. Сильний дощ і сніг.

Ірина. Навіщо згадувати!

За колонами, в залі біля столу показуються барон Тузенбах, Чебутикін і Солоний.

Ольга. Сьогодні тепло, можна вікна тримати навстіж, а берези ще не поширювали. Батько отримав бригаду і виїхав з нами з Москви одинадцять років тому, і, я добре пам'ятаю, на початку травня, ось в цю пору, в Москві вже все в цвіту, тепло, все залито

сонцем. Одинадцять років минуло, а я пам'ятаю там все, як ніби виїхали вчора. Боже мій! Сьогодні вранці прокинулася, побачила масу світла, побачила весну, і радість захвилювалася в моїй душі, захотілося на батьківщину пристрасно.

Чебутикін. Ще чого!

Тузенбах. Звичайно, дурниця.

Маша, задумавшись над книжкою, тихо насвистує пісню.

Ольга. Не свисти, Маша. Як це ти можеш!

Пауза.

Тому, що я кожен день в гімназії і потім даю уроки до вечора, у мене постійно болить голова і такі думки, точно я вже постаріла. І справді, за ці чотири роки, поки служу в гімназії, я відчуваю, як з мене виходять щодня по краплях і сили і молодість. І тільки зростає і міцніє одна мрія ...

Ірина. Виїхати в Москву. Продати будинок, покінчити все тут і — в Москву ...

Ольга. Так! Швидше в Москву.

Чебутикін і Тузенбах сміються.

Ірина. Брат, ймовірно, буде професором, він все одно не стане жити тут. Тільки ось зупинка за бідної Машею.

Ольга. Маша буде приїжджати до Москви на все літо, кожен рік.

Маша тихо насвистує пісню.

Ірина. Бог дасть, все влаштується. (Дивлячись у вікно.) Гарна погода сьогодні. Я не знаю, чому у мене на душі так світло! Сьогодні вранці згадала, що я іменинниця, і раптом відчула радість, і згадала дитинство, коли ще була жива мама! І які чудові думки хвилювали мене, які думки!

Ольга. Сьогодні ти вся сіяєш, здаєшся надзвичайно красивою. І Маша теж красива. Андрій був би хороший, тільки він погладшав дуже, це до нього не йде. А я постаріла, схудла сильно, тому, мабуть, що серджуся в гімназії на дівчаток. Ось сьогодні я вільна, я вдома, і у мене не болить голова, я відчуваю себе молодше, ніж вчора. Мені двадцять вісім років, тільки ... Все добре, все від бога, але мені здається, якби я вийшла заміж і цілий день сиділа вдома, то це було б краще.

Пауза.

Я б любила чоловіка.

Тузенбах (Солоне). Такий ви дурниця говорите, набридло вас слухати. (Входячи в вітальню.) Забув сказати. Сьогодні у вас з візитом наш новий батаре́йний командир Вершинін. (Сідає у піаніно.)

Ольга. Ну що ж! Дуже рада.

Ірина. Він старий?

Тузенбах. Нема нічого. Найбільше, років сорок, сорок п'ять. (Тихо награв.) Мабуть, хороший хлопець. Чи не дурний — це безсумнівно. Тільки каже багато.

Ірина. Цікава людина?

Тузенбах. Так, нічого собі, тільки дружина, теща і дві дівчинки. Притому одружений вдруге. Він робить візити і всюди говорить, що у нього дружина і дві

дівчинки. І тут скаже. Дружина якась божевільна, з довгою дівчеської косою, говорить одні пишномовні речі, філософствує і часто робить замах на самогубство, очевидно, щоб насолити чоловікові. Я б давно пішов від такої, але він терпить і тільки скаржиться.

Солоний (входячи з зали до вітальні з Чебутикін). Однією рукою я піднімаю тільки півтора пуда, а двома п'ять, навіть шість пудів. З цього я роблю висновок, що дві людини сильніше одного не вдвічі, а втричі, навіть більше ...

Чебутикін (читає на ходу газету). При випаданні волосся ... два золотника нафталіну на півпляшки спирту ... розчинити і вживати щодня ... (Записує в книжку.) Запишемо-с! (Солоне.) Так ось, я кажу вам, пробочка встромляється в пляшечку, і крізь неї проходить скляна трубочка ... Потім ви берете щепоточку найпростіших, звичайна квасцов ...

Ірина. Іван Романич, милий Іван Романич!

Чебутикін. Що, дівчинка моя, радість моя?

Ірина. Скажіть мені, чому я сьогодні така щаслива? Точно я на вітрилах, наді мною широке блакитне небо і носяться великі білі птахи. Чому це? Від чого?

Чебутикін (цілуючи їй обидві руки, ніжно). Птах моя біла ...

Ірина. Коли я сьогодні прокинулася, встала і вмила, то мені раптом стало здаватися, що для мене все ясно на цьому світі і я знаю, як треба жити. Милий Іван Романич, я знаю все. Людина повинна працювати, працювати в поті чола, хто б він не був, і в цьому одному полягає сенс і мета його життя, його щастя, його захоплення. Як добре бути робочим, який встає вдосвіта й б'є на вулиці камені, або пастухом, або вчителем, який вчить дітей, або машиністом на залізниці ... Боже мій, не те що людиною, краще бути волом, краще бути простою конем, тільки б працювати, ніж молодією жінкою, яка встає о дванадцятій годині дня, потім п'є в ліжку кави, потім дві години одягається ... о, як це жахливо! У спекотну погоду так іноді хочеться пити, як мені захотілося працювати. І якщо я не буду рано вставати і працювати, то відмовте мені у вашій дружбі, Іван Романич.

Чебутикін (ніжно). Відмовлю, відмовлю ...

Ольга. Батько привчив нас вставати о сьомій годині. Тепер Ірина прокидається о сьомій і, по крайній мере, до дев'яти лежить і про щось думає. А особа серйозне! (Сміється.)

Ірина. Ти звикла бачити мене дівчинкою, і тобі дивно, коли у мене серйозне обличчя. Мені двадцять років!

Тузенбах. Туга за працею, о Боже мій, як вона мені зрозуміла! Я не працював жодного разу в житті. Народився я в Петербурзі, холодному і дозвольному, в родині, яка ніколи не знала праці і ніяких турбот. Пам'ятаю, коли я приїжджав додому з корпусу, то лакей стягав з мене чоботи, я вередував в цей час, а моя мати дивилася на мене з благоговінням і дивувалася, коли інші на мене дивилися інакше. Мене оберігали від праці. Тільки навряд чи вдалося оберегти, чи! Прийшов час, насувається на всіх нас громада, готується здорова, сильна буря, яка йде, вже близька і скоро здує з нашого

суспільства лінь, байдужість, упередження до праці, гнилу нудьгу. Я буду працювати, а через якісь двадцять п'ять — тридцять років працювати буде вже кожна людина. Кожен!

Чебутикін. Я не буду працювати.

Тузенбах. Ви не береться до уваги.

Солоний. Через двадцять п'ять років вас вже не буде на світі, слава богу. Років через два-три ви помрете від шляк, або я скиплю і всаджу вам кулю в лоб, ангел мій. (Виймає з кишені флакон з парфумами і обприскує собі груди, руки.)

Чебутикін (сміється). А я справді ніколи нічого не робив. Як вийшов з університету, так не вдарив пальцем об палець, навіть жодної книжки не прочитав, а читав тільки одні газети ... (Виймає з кишені іншу газету.) Ось ... Знаю по газетах, що був, між іншим, Добролюбов, а що він там писав — не знаю ... Бог його знає ...

Чути, як стукають в підлогу з нижнього поверху.

Ось ... Звуть мене вниз, хтось до мене прийшов. Зараз прийду ... стривайте ... (Поспішно йде, розчісуючи бороду.)

Ірина. Це він щось придумав.

Тузенбах. Так. Пішов з урочистої фізіономією, очевидно, принесе вам зараз подарунок.

Ірина. Як це неприємно!

Ольга. Так, це жахливо. Він завжди робить дурниці.

Маша. У лукомор'я дуб зелений, золота ланцюг на дубі тому ... І золотий ланцюг на дубі тому ... (Встає і наспівує тихо.)

Ольга. Ти сьогодні невесела, Маша.

Маша, наспівуючи, надягає капелюх.

Куди ти?

Маша. Додому.

Ірина. Дивно ...

Тузенбах. Йти з іменин!

Маша. Все одно ... Прийду ввечері. Прощай, моя хороша ... (Цілує Ірину.) Бажаю тобі ще раз, будь здорова, будь щаслива. За старих часів, коли був живий батько, до нас на іменини приходило щоразу по тридцять — сорок офіцерів, було шумно, а сьогодні тільки півтора людини і тихо, як в пустелі ... Я піду ... Сьогодні я в мерехлюндії, невесело мені, і ти не слухай мене. (Сміючись крізь сльози.) Після поговоримо, а поки прощай, моя мила, піду куди-небудь.

Ірина (незадоволена). Ну, яка ти ...

Ольга (зі сльозами). Я розумію тебе, Маша.

Солоний. Якщо філософствує чоловік, то це буде філософістика або там софістика; якщо ж філософствує жінка або дві жінки, то вже це буде — потягни мене за палець.

Маша. Що ви хочете цим сказати, жахливо страшна людина?

Солоний. Нічого. Він ойкнути не встиг, як на нього ведмідь насів.

Пауза.

Маша (Ользі, сердито). Не Реви!

Входять Анфіса і Ферапонт з тортом.

Анфіса. Сюди, батюшка мій. Заходь, ноги у тебе чисті. (Ірині.) З земської управи, від Протопопова, Михайла Івановича ... Пиріг.

Ірина. Дякуємо. Подякуй. (Бере торт.)

Ферапонт. Чого?

Ірина (голосніше). Подякуй!

Ольга. Нянечка, дай йому пирога. Ферапонт, йди, там тобі пирога дадуть.

Ферапонт. Чого?

Анфіса. Підемо, батюшка Ферапонт Спірідонич. Підемо ... (Виходить з Ферапонтом.)

Маша. Не люблю я Протопопова, цього Михайла Потапича або Івановича. Його не слід запрошувати.

Ірина. Я не запрошувала.

Маша. І прекрасно.

Входить Чебутикін, за ним солдат з срібним самоваром; гул подиву і невдоволення.

Ольга (закриває обличчя руками). Самовар! Це жахливо! (Виходить в залу до столу.)

Ірина. Голубчик Іван Романич, що ви робите!

Тузенбах (сміється). Я говорив вам!

Маша. Іван Романич, у вас просто сорому немає!

Чебутикін. Любі мої, хороші мої, ви у мене єдині, ви для мене найдорожче, що тільки є на світі. Мені скоро шістдесят, я старий, самотній, нікчемний старий ... Нічого в мені немає хорошого, крім цієї любові до вас, і якби не ви, то я б давно вже не жив на світі ... (Ірині.) Мила, дитинко моя, я знав вас від дня вашого народження ... носив на руках ... я любив небіжчицю маму ...

Ірина. Але навіщо такі дорогі подарунки!

Чебутикін (крізь сльози, сердито). Дорогі подарунки ... Ну вас зовсім! (Денщик.) Неси самовар туди ... (Дражнить.) Дорогі подарунки ...

Денщик забирає самовар в залу.

Анфіса (проходячи через вітальню). Милі, полковник незнайомий! Вже пальто зняв, діточки, сюди йде. Арінушка, а ти будеш ласкава, вежливенько ... (Йдучи.) І снідати вже давно пора ... господи ...

Тузенбах. Вершинін, має бути.

Входить Вершинін.

Підполковник Вершинін!

Вершинін (Маші і Ірині). Маю честь представитися: Вершинін. Дуже, дуже радий, що нарешті я у вас. Які ви стали! Ай! ай!

Ірина. Сідайте будь ласка. Нам дуже приємно.

Вершинін (весело). Як я радий, як я радий! Але ж вас три сестри. Я пам'ятаю — три дівчинки. Осіб вже не пам'ятаю, але що у вашого батька, полковника Прозорова, були три маленькі дівчинки, я добре пам'ятаю і бачив на власні очі. Як йде час! Ой, ой, як

йде час!

Тузенбах. Олександр Гнатович з Москви.

Ірина. З Москви? Ви з Москви?

Вершинін. Так, звідти. Ваш покійний батько був там батареєм командиром, а я в тій же бригаді офіцером. (Маші.) Ось ваше обличчя трошки пам'ятаю, здається.

Маша. А я вас ні!

Ірина. Оля! Оля! (Кричить у залу.) Оля, йди ж!

Ольга входить з зали до вітальні.

Підполковник Вершинін, виявляється, з Москви.

Вершинін. Ви, отже, Ольга Сергіївна, старша ... А ви Марія ... А ви Ірина — молодша

...

Ольга. Ви з Москви?

Вершинін. Так. Навчався в Москві і почав службу в Москві, довго служив там, нарешті отримав тут батарею — перейшов сюди, як бачите. Я вас не пам'ятаю, власне, пам'ятаю тільки, що вас було три сестри. Ваш батько зберігся у мене в пам'яті, ось закрию очі і бачу як живого. Я у вас бував в Москві ...

Ольга. Мені здавалося, я всіх пам'ятаю, і раптом ...

Вершинін. Мене звуть Олександром Ігнатійовичем ...

Ірина. Олександр Гнатович, ви з Москви ... Ось несподіванка!

Ольга. Адже ми туди переїжджаємо.

Ірина. Думаємо, до осені вже будемо там. Наше рідне місто, ми народилися там ... На Старій Басманній вулиці ...

Обидві сміються від радості.

Маша. Несподівано земляка побачили. (Жваво.) Тепер згадала! Пам'ятаєш, Оля, у нас говорили: "закоханий майор". Ви були тоді поручиком і в кого-то були закохані, і вас все дразнили чомусь майором ...

Вершинін (сміється). Ось, ось ... Закоханий майор, це так ...

Маша. У вас були тоді тільки вуса ... О, як ви постаріли! (Крізь сльози.) Як ви постаріли!

Вершинін. Так, коли мене звали закоханим майором, я був ще молодий, був закоханий. Тепер не те.

Ольга. Але у вас ще жодного сивого волосся. Ви постаріли, але ще не старі.

Вершинін. Однак уже сорок третій рік. Ви давно з Москви?

Ірина. Одинадцять років. Ну, що ти, Маша, плачеш, дивачка ... (Крізь сльози.) І я заплачу ...

Маша. Я нічого. А на який ви вулиці жили?

Вершинін. На Старій Басманній.

Ольга. І ми там теж ...

Вершинін. У свій час я жив на Німецькій вулиці. З Німецькій вулиці я ходив до Червоної казарми. Там по шляху похмурий міст, під мостом вода шумить. Самотньому стає сумно на душі.

Пауза.

А тут якась широка, яка багата річка! Чудова річка!

Ольга. Так, але тільки холодно. Тут холодно і комарі ...

Вершинін. Що ви! Тут такий здоровий, хороший, слов'янський клімат. Ліс, річка ... і тут теж берези. Милі, скромні берези, я люблю їх більше всіх дерев. Добре тут жити. Тільки дивно, вокзал залізниці в двадцяти верстах ... І ніхто не знає, чому це так.

Солоний. А я знаю, чому це так.

Всі дивляться на нього.

Тому що якби вокзал був близько, то не був би далеко, а якщо він далеко, то, значить, не близько.

Незручне мовчання.

Тузенбах. Жартівник, Василь Васильович.

Ольга. Тепер і я згадала вас. Пам'ятаю.

Вершинін. Я вашу матінку знав.

Чебутикін. Гарна була, царство їй небесне.

Ірина. Мама в Москві похована.

Ольга. У Ново-Дівочому ...

Маша. Уявіть, я вже починаю забувати її обличчя. Так і про нас не будуть пам'ятати. Забудуть.

Вершинін. Так. Забудуть. Така вже доля наша, нічого не поробиш. Те, що здається нам серйозним, значним, дуже важливим, — прийде час, — буде забуто або буде здаватися неважливим.

Пауза.

І цікаво, ми тепер зовсім не можемо знати, що, власне, буде вважатися високим, важливим і що жалюгідним, смішним. Хіба відкриття Коперника або, покладемо, Колумба не здавалася на початку непотрібним, смішним, а який-небудь порожній дурниця, написаний диваком, що не здавався істиною? І може статися, що наша теперішня життя, з якою ми так миримось, буде з часом здаватися дивною, незручною, нерозумною, недостатньо чистою, можливо, навіть грішній ...

Тузенбах. Хто знає? А можливо, наше життя назвуть високою і згадають про неї з повагою. Тепер немає тортур, немає страт, навал, але разом з тим скільки страждань!

Солоний (тонким голосом). Ціп, ціп, ціп ... Барона кашею не годуй, а тільки дай йому пофілософствувати.

Тузенбах. Василь Васильович, прошу вас залишити мене в спокої ... (Сідає на інше місце.) Це нудно нарешті.

Солоний (тонким голосом). Ціп, ціп, ціп ...

Тузенбах (Вершинину). Страждання, які спостерігаються тепер, — їх так багато! — кажуть все-таки про відомого моральному підйомі, якого вже досягло суспільство ...

Вершинін. Так Так звичайно.

Чебутикін. Ви тільки що сказали, барон, наше життя назвуть високою; але люди все ж низенькі ... (Встає.) Дивіться, який я низенький. Це для моєї втіхи треба говорити, що

життя моя висока, зрозуміла річ.

За сценою гра на скрипці.

Маша. Це Андрій грає, наш брат.

Ірина. Він у нас вчений. Повинно бути, буде професором. Папа був військовим, а його син обрав собі вчену кар'єру.

Маша. За бажанням тата.

Ольга. Ми сьогодні його задрозніли. Він, здається, закоханий трошки.

Ірина. В одну тутешню панночку. Сьогодні вона буде у нас, цілком ймовірно.

Маша. Ах, як вона одягається! Не те щоб негарно, не модно, а просто шкода. Якась дивна, яскрава, жовтувата спідниця з такою собі пошленькіе бахромою і червона кофтинка. І щоким такі вимиті, вимиті! Андрій не закоханий — я не допускаю, все-таки у нього смак є, а просто він так, дражнить нас, дуріє. Я вчора чула, вона виходить за Протопопова, голови тутешньої управи. І прекрасно ... (У бічні двері.) Андрій, мабуть сюди! Милий, на хвилинку!

Входить Андрій.

Ольга. Це мій брат, Андрій Сергійович.

Вершинін. Вершинін.

Андрій. Прозоров. (Витирає спітніле обличчя.) Ви до нас батареєм командиром?

Ольга. Можеш уявити, Олександр Ігнатьич з Москви.

Андрій. Так? Ну, вітаю, тепер мої сестриці не дадуть вам спокою.

Вершинін. Я вже встиг набриднути вашим сестрам.

Ірина. Подивіться, яку рамочку для портрета подарував мені сьогодні Андрій! (Показує рамочку.) Це він сам зробив.

Вершинін (дивлячись на рамочку і не знаючи, що сказати). Так ... річ ...

Ірина. І ось ту рамочку, що над піаніно, він теж зробив.

Андрій махає рукою і відходить.

Ольга. Він у нас і вчений, і на скрипці грає, і випилює різні штучки — одним словом, майстер на всі руки. Андрій, не йди! У нього манера — завжди йти. Іди сюди!

Маша та Ірина беруть його під руки і зі сміхом ведуть назад.

Маша. Йди йди!

Андрій. Залиште, будь ласка.

Маша. Який смішний! Олександра Гнатовича називали колись закоханим майором, і він анітрохи не сердився.

Вершинін. Анітрохи!

Маша. А я хочу тебе назвати: закоханий скрипаль!

Ірина. Або закоханий професор! ..

Ольга. Він закоханий! Андрюша закоханий!

Ірина (аплодуючи). Браво, браво! Біс! Андрушко закоханий!

Чебутикін (підходить ззаду до Андрія і бере його обома руками за талію). Для любові однієї природа нас на світло справила! (Сміється, бо весь час з газетою.)

Андрій. Ну, досить, досить ... (Витирає обличчя.) Я всю ніч не спав і тепер трошки

не в собі, як то кажуть. До чотирьох годин читав, потім ліг, але нічого не вийшло. Думав про те, про се, а тут ранній світанок, сонце так і лізе в спальню. Хочу за літо, поки буду тут, перевести одну книжку з англійської.

Вершинін. А ви читаєте по-англійськи?

Андрій. Так. Батько, царство йому небесне, пригнічував нас вихованням. Це смішно і безглуздо, але в цьому все-таки треба зізнатися, після його смерті я став повніти і ось погладшав в один рік, точно моє тіло звільнилося від гніту. Завдяки батькові я і сестри знаємо французьку, німецьку та англійську мови, а Ірина знає ще по-італійськи. Але чого це коштувало!

Маша. У цьому місті знати три мови непотрібна розкіш. Навіть і не розкіш, а якийсь непотрібний придаток, начебто шостого пальця. Ми знаємо багато зайвого.

Вершинін. Ось тобі й маєш! (Сміється.) Знаєте багато зайвого! Мені здається, немає і не може бути такого нудного і похмурого міста, в якому був би не потрібен розумна, освічена людина. Припустимо, що серед ста тисяч населення цього міста, звичайно, відсталого і грубого, таких, як ви, тільки три. Само собою зрозуміло, вам не перемогти навколишнього вас темної маси; протягом нашого життя мало-помалу ви повинні будете поступитися і загубитися в стотисячній натовпі, вас заглушить життя, але все ж ви не зникнете, не залишитеся без впливу; таких, як ви, після вас з'явиться вже, можливо, шість, потім дванадцять і так далі, поки нарешті такі, як ви, не стануть більшістю. Через двісті, триста років життя на землі буде неймовірно прекрасною, дивовижною. Людині потрібне таке життя, і якщо її немає поки, то він повинен передчувати її, чекати, мріяти, готуватися до неї, він повинен для цього бачити і знати більше, ніж бачили і знали його дід і батько. (Сміється.) А ви скажіться, що знаєте багато зайвого.

Маша (знімає капелюх). Я залишаюся снідати.

Ірина (зітхнувши). Право, все це слід було б записати ...

Андрія немає, він непомітно пішов.

Тузенбах. Через багато років, ви говорите, життя на землі буде прекрасною, дивовижною. Це правда. Але, щоб брати участь в ній тепер, хоча здалеку, потрібно готуватися до неї, потрібно працювати ...

Вершинін (встає). Так. Скільки, однак, у вас квітів! (Озираючись.) І квартира чудова. Заздрю! А я все життя мою бовтався по квартирках з двома стільцями, з одним диваном і з печами, які завжди димлять. У мене в житті не вистачало саме ось таких кольорів ... (Потирає руки.) Ех! Ну, та що!

Тузенбах. Так, потрібно працювати. Ви, мабуть, думаєте: розчулився німець. Але я, чесне слово, російська і по-німецьки навіть не кажу. Батько у мене православний ...

Пауза.

Вершинін (ходить по сцені). Я часто думаю: що, якби почати жити знову, притому свідомо? Якби одне життя, яка вже прожите, була, як то кажуть, начорно, інша — начисто! Тоді кожен з нас, я думаю, постарався б перш за все не повторювати самого себе, принаймні створив би для себе іншу обстановку життя, влаштував би собі таку

квартиру з квітами, з масою світла ... У мене дружина, двоє дівчаток, притому дружина пані нездорова і так далі і так далі, ну, а якщо б починати життя спочатку, то я не одружився б ... ні, ні!

Входить Кулігін в форменому фракі.

Кулігін (підходить до Ірини). Дорога сестро, дозволь мені привітати тебе з днем твого ангела і побажати щиро, від душі, здоров'я і всього того, що можна побажати дівчині твоїх років. І потім піднести тобі в подарунок ось цю книжку. (Подає книжку.) Історія нашої гімназії за п'ятдесят років, яку я написав. Пустяшня книжка, написана від нічого робити, але ти все-таки прочитай. Здрастуйте, панове! (Вершинину.) Кулігін, вчитель тутешньої гімназії. Надвірний радник. (Ірині.) У цій книжці ти знайдеш список всіх, кончивших курс в нашій гімназії за ці п'ятдесят років. *Feci, quod potui, faciant meliora potentes.* [1] (Цілує Машу.)

Ірина. Але ж на Великдень ти вже подарував мені таку книжку.

Кулігін (сміється). Не може бути! В такому випадку віддай назад або ось краще віддай полковнику. Візьміть, полковник. Коли-небудь прочитаєте від нудьги.

Вершинін. Дякую вам. (Збирається піти.) Я надзвичайно радий, що познайомився ...

Ольга. Ви йдете? Ні ні!

Ірина. Ви залишитеся у нас снідати. Будь ласка.

Ольга. Прошу вас!

Вершинін (кланяється). Я, здається, потрапив на іменини. Вибачте, я не знав, не привітав вас ... (Виходить з Ольгою в залу.)

Кулігін. Сьогодні, панове, недільний день, день відпочинку, будемо ж відпочивати, будемо веселитися, кожен згідно зі своїм віком і становищем. Килими треба буде прибрати на літо і сховати до зими ... Перською порошком або нафталіном ... Римляни були здорові, тому що вміли працювати, вміли і відпочивати, у них була *mens sana in corpore sano*. [2] Життя їх текла по відомим формам. Наш директор каже: головне у всякій життя — це її форма ... Що втрачає свою форму, то закінчується — і в нашому повсякденному житті те ж саме. (Бере Машу за талію, сміючись.) Маша мене любить. Моя дружина мене любить. І віконні фіранки теж туди з килимами ... Сьогодні я веселий, в чудовому настрої духу. Маша, о четвертій годині сьогодні ми у директора. Влаштовується прогулянка педагогів і їх родин.

Маша. Не піду я.

Кулігін (засмучений). Мила Маша, чому?

Маша. Після про це ... (Сердито.) Добре, я піду, тільки відчепися, будь ласка ... (Відходить.)

Кулігін. А потім вечір проведемо у директора. Незважаючи на свій хворобливий стан, ця людина намагається насамперед бути громадським. Чудова, світла особа. Чудовий чоловік. Вчора, після ради, він мені каже: "Втомився, Федір Ілліч! Втомився!" (Дивиться на настінний годинник, потім на свої.) Ваші годинник поспішають на сім хвилин. Так, каже, втомився!

За сценою гра на скрипці.

Ольга. Господа, ласкаво просимо, завітайте снідати! Пиріг!

Кулигін. Ах, мила моя Ольга, мила моя! Я вчора працював з ранку до одинадцятої години вечора, втомився і сьогодні відчуваю себе щасливим. (Виходить в залу до столу.) Мила моя ...

Чебутикін (кладе газету в кишеню, зачісує бороду). Пиріг? Чудово!

Маша (Чебутикін, строго). Тільки дивіться: нічого не пити сьогодні. Чуєте? Вам шкідливо пити.

Чебутикін. Ева! У мене вже пройшло. Два роки як запою не було. (Нетерпляче.) Е, матінка, та не все одно!

Маша. Все-таки не смійте пити. Не смійте. (Сердито, але так, щоб не чув чоловік.) Знову, чорт забирай, нудьгувати цілий вечір у директора!

Тузенбах. Я б не пішов на вашому місці ... Дуже просто.

Чебутикін. Не ходіть, дуся моя.

Маша. Так, не ходіть ... Це життя проклята, нестерпна ... (Йде до зали.)

Чебутикін (йде за нею). Ну-у!

Солоний (проходячи в залі). Ціп, ціп, ціп ...

Тузенбах. Досить, Василь Васильович. Буде!

Солоний. Ціп, ціп, ціп ...

Кулигін (весело). Ваше здоров'я, полковник! Я педагог, і тут, в будинку, своя людина. Машин чоловік ... Вона добра, дуже добра ...

Вершинін. Я вип'ю ось цієї темної горілки ... (П'є.) Ваше здоров'я! (Ользі.) Мені у вас так добре! ..

У вітальні залишаються тільки Ірина та Тузенбах.

Ірина. Маша сьогодні не в дусі. Вона вийшла заміж вісімнадцяти років, коли він здавався їй найрозумнішою людиною. А тепер не те. Він найдобріший, але не найрозумніший.

Ольга (нетерпляче). Андрій, іди ж нарешті!

Андрій (за сценою). Зараз. (Входить і йде до столу.)

Тузенбах. Про що ви думаєте?

Ірина. Так. Я не люблю і боюся цього вашого Солоного. Він каже одні дурниці ...

Тузенбах. Дивний він чоловік. Мені і шкода його і прикро, але більше шкода. Мені здається, він сором'язливий ... Коли ми вдвох з ним, то він буває дуже розумний і ласкавий, а в суспільстві він грубий людина, бретер. Не ходіть, нехай поки сядуть за стіл. Дайте мені побути біля вас. Про що ви думаєте?

Пауза.

Вам двадцять років, мені ще немає тридцяти. Скільки років нам залишилося попереду, довгий, довгий ряд днів, повних моєї любові до вас ...

Ірина. Микола Львович, не кажіть мені про кохання.

Тузенбах (не слухаючи). У мене пристрасна жага життя, боротьби, праці, і ця спрага в душі злилася з любов'ю до вас, Ірина, і, як навмисне, ви прекрасні, і життя мені здається таким прекрасним! Про що ви думаєте?

Ірина. Ви говорите: прекрасна життя. Так, але якщо вона тільки здається такою! У нас, трьох сестер, життя не було ще прекрасної, вона глушила нас, як бур'ян ... Течуть у мене сльози. Це не потрібно ... (Швидко витирає обличчя, посміхається.) Працювати потрібно, працювати. Тому нам невесело і дивимося ми на життя так похмуро, що не знаємо праці. Ми народилися від людей, зневажали працю ...

Наталія Іванівна входить; вона в рожевій сукні, з зеленим поясом.

Наталка. Там вже снідати сідають ... Я запізнилася ... (Побіжно той вигляд в дзеркало, поправляється.) Здається, зачесана нічого собі ... (Побачивши Ірину.) Мила Ірина Сергіївна, вітаю вас! (Цілує міцно і тривало.) У вас багато гостей, мені, право, совісно ... Здрастуйте, барон!

Ольга (входячи в вітальню). Ну, ось і Наталія Іванівна. Привіт, моя мила!

Цілюються.

Наталка. З іменинницею. У вас таке велике суспільство, я збентежена жахливо ...

Ольга. Повно, у нас все свої. (Напівголосно, злякано.) На вас зелений пояс! Мила, це недобре!

Наталка. Хіба є прикмета?

Ольга. Ні, просто не йде ... і якось дивно ...

Наташа (плаксивим голосом). Так? Але ж це не зелений, а скоріше матовий. (Йде за Ольгою в залу.)

У залі сідають снідати; в вітальні ні душі.

Кулигін. Бажаю тобі, Ірина, нареченого хорошого. Пора тобі вже виходити.

Чебутикін. Наталія Іванівна, і вам женишка бажаю.

Кулигін. У Наталії Іванівни вже є женишок.

Маша (стукає виделкою по тарілці). Вип'ю чарку винця! Ех, життя малинова, де наша не пропадала!

Кулигін. Ти ведеш себе на три з мінусом.

Вершинін. А наливка смачна. На чому це настояне?

Солоний. На тарганів.

Ірина (плаксивим голосом). Фу! Фу! Яке огиду! ..

Ольга. За вечерею буде смажена індичка і солодкий пиріг з яблуками. Слава богу, сьогодні цілий день я вдома, ввечері — вдома ... Господа, ввечері приходите.

Вершинін. Дозвольте і мені прийти ввечері!

Ірина. Будь ласка.

Наталка. У них просто.

Чебутикін. Для любові однієї природа нас на світло справила. (Сміється.)

Андрій (сердито). Перестаньте, панове! Чи не набридло вам.

Федотік і Роде входять з великим кошиком квітів.

Федотік. Однак вже снідають.

Роде (голосно і гаркавлячи). Снідають? Так, вже снідають ...

Федотік. Стривай хвилинку! (Знімає фотографію.) Раз! Стривай ще трохи ... (Знімає іншу фотографію.) Два! Тепер готово!

Беруть кошик і йдуть до зали, де їх зустрічають з шумом.

Роде (голосно). Вітаю, бажаю всього, всього! Погода сьогодні чарівна, одне пишність. Сьогодні весь ранок гуляв з гімназистами. Я викладаю в гімназії гімнастику ...

Федотік. Можете рухатися, Ірина Сергіївна, можете! (Знімаючи фотографію.) Ви сьогодні цікаві. (Виймає з кишені дзига.) Ось, між іншим, дзига ... Дивовижний звук ...

Ірина. Яка краса!

Маша. У лукомор'я дуб зелений, золота ланцюг на дубі тому ... І золотий ланцюг на дубі тому ... (плаксивість.) Ну, навіщо я це говорю? Прив'язалася до мене ця фраза з самого ранку ...

Кулигін. Тринадцять за столом!

Роде (голосно). Панове, невже ви надаєте значення забобонам?

Сміх.

Кулигін. Якщо тринадцять за столом, то, значить, є тут закохані. Чи не ви, Іване Романовичу, чого доброго ...

Сміх.

Чебутикін. Я старий грішник, а ось чому Наталя Іванівна зникла, рішуче зрозуміти не можу.

Гучний сміх; Наташа вибігає з зали до вітальні, за нею Андрій.

Андрій. Стривай, не звертайте уваги! Стривайте ... постійте, прошу вас ...

Наталка. Мені соромно ... Я не знаю, що зі мною робиться, а вони піднімають мене на сміх. Те, що я зараз вийшла з-за столу, непристойно, але я не можу ... не можу ... (Закриває обличчя руками.)

Андрій. Дорога моя, прошу вас, благаю, не хвилюйтеся. Запевняю вас, вони жартують, вони від доброго серця. Дорога моя, моя хороша, вони всі добрі, сердечні люди і люблять мене і вас. Ідіть сюди до вікна, нас тут не видно їм ... (Озирається.)

Наталка. Я так не звикла бувати в суспільстві! ..

Андрій. Про молодість, дивовижна, прекрасна молодість! Моя дорога, моя хороша, не хвилюйтеся так! .. Вірте мені, вірте ... Мені так добре, душа повна любові, захоплення ... О, нас не бачать! Не бачать! За що, за що я полюбив вас, коли полюбив — о, нічого не розумію. Дорога моя, хороша, чиста, будьте моєю дружиною! Я вас люблю, люблю ... як нікого ніколи ...

Поцілунок.

Два офіцери входять і, побачивши цілується пару, зупиняються в подиві.

завіса

дія друга

Декорація першого акту.

Восьма година вечора. За сценою на вулиці ледь чутно грають на гармоніці. Немає вогню. Входить Наталя Іванівна в капоті, зі свічкою; вона йде і зупиняється біля дверей, яка веде в кімнату Андрія.

Наталка. Ти, Андрюша, що робиш? Читаєш? Нічого, я так тільки ... (Йде, відчиняє

інші двері і, заглянувши в неї, зачиняє.) Вогню немає ...

Андрій (входить з книгою в руці). Ти що, Наташа?

Наталка. Дивлюся, вогню немає ... Тепер Масляна, прислуга сама не своя, гляди та й гляди, щоб чого не вийшло. Вчора опівночі проходжу через їдальню, а там свічка горить. Хто запалив, так і не домоглася толку. (Ставить свічку.) Котра година?

Андрій (глянувши на годинник). Дев'ятого чверть.

Наталка. А Ольги та Ірини досі ще немає. Не прийшли. Всі працюють, бідолахи. Ольга на педагогічній раді, Ірина на телеграфі ... (Зітхає.) Сьогодні вранці кажу твоєї сестри: "Побережи, кажу, себе, Ірина, голубчику". І не слухає. Чверть на дев'яту, кажеш? Я боюся, Бобик наш зовсім нездоровий. Чому він холодний такий? Вчора у нього був жар, а сьогодні холодний весь ... Я так боюся!

Андрій. Нічого, Наташа. Хлопчик здоровий.

Наталка. Але все-таки краще нехай дієта. Я боюсь. І сьогодні о десятій годині, говорили, ряджені у нас будуть, краще б вони не приходили, Андрюша.

Андрій. Право, я не знаю. Адже їх звали.

Наталка. Сьогодні мальчішечка прокинувся вранці і дивиться на мене, і раптом посміхнувся: значить, дізнався. "Бобик, кажу, здрастуй! Здрастуй, милий! "А він сміється. Діти розуміють, чудово розуміють. Так, значить, Андрюша, я скажу, щоб ряджених не приймали.

Андрій (нерішуче). Та це ж як сестри. Вони тут господині.

Наталка. І вони теж, я їм скажу. Вони добрі ... (Йде.) До вечері я веліла кислого молока. Доктор каже, тобі потрібно одну кисле молоко є, інакше не схуднеш. (Зупиняється.) Бобик холодний. Я боюся, йому холодно в його кімнаті, мабуть. Треба б хоч до теплої погоди помістити його в іншій кімнаті. Наприклад, у Ірини кімната якраз для дитини: і сухо, і цілий день сонце. Треба їй сказати, вона поки може з Ольгою в одній кімнаті ... Все одно днем вдома не буває, тільки ночує ...

Пауза.

Андрюшанчик, чому ти мовчиш?

Андрій. Так, задумався ... Та й нема чого говорити ...

Наталка. Так ... щось я хотіла тобі сказати ... Ах да, там з управи Ферапонт прийшов, тебе питає.

Андрій (позіхає). Поклич його.

Наташа йде; Андрій, нагнувшись до забутої нею свічки, читає книгу. Входить Ферапонт, він в старому трепаном пальто, з піднятим коміром, вуха зав'язані.

Здрастуй, душа моя. Що скажеш?

Ферапонт. Голова надіслав книжку і папір якусь. Ось ... (Подає книгу і пакет.)

Андрій. Дякуємо. Добре. Чому ж ти прийшов так не рано? Адже дев'ята година вже.

Ферапонт. Чого?

Андрій (голосніше). Я кажу, пізно прийшов, уже дев'ята година.

Ферапонт. Так точно. Я прийшов до вас, ще світло було, та не пускали все. Пан, кажуть, зайнятий. Ну що ж. Зайнятий так зайнятий, поспішати мені нікуди. (Думаючи,

що Андрій запитує його про щось.) Чого?

Андрій. Нічого. (Розглядаючи книгу.) Завтра п'ятниця, у нас немає присутності, але я все одно прийду ... Займуся. Вдома нудно...

Пауза.

Милий дід, як дивно змінюється, як обманює життя! Сьогодні від нудьги, від нічого робити, я взяв в руки ось цю книгу — старі університетські лекції, і мені стало смішно ... Боже мій, я секретар земської управи, тієї управи, де головує Протопопов, я секретар, і найбільше, на що я міг би мати надію, — це бути членом земської управи! Мені бути членом тутешньої земської управи, мені, якому сниться щоночі, що я професор Московського університету, відомий вчений, яким пишається російська земля!

Ферапонт. Не можу знати ... Чую щось погано ...

Андрій. Якби ти чув як слід, то я, можливо, і не говорив би з тобою. Мені потрібно говорити з ким-небудь, а дружина мене не розуміє, сестер я боюся чомусь, боюсь, що вони засміють мене, засоромився ... Я не п'ю, трактирів не люблю, але з яким задоволенням я посидів би тепер в Москві у Тестова або в Великому Московському, голубчику мій.

Ферапонт. А в Москві, в управі недавно розповідав підрядник, якісь купці їли млинці; один, який з'їв сорок млинців, ніби помер. Не те сорок, не те п'ятдесят. Чи не пригадаю.

Андрій. Сидиш в Москві, у величезній залі ресторану, нікого не знаєш, і тебе ніхто не знає, і в той же час не відчуваєш себе чужим. А тут ти всіх знаєш і тебе все знають, але чужий, чужий ... Чужий і самотній.

Ферапонт. Чого?

Пауза.

І той же підрядник казав — може, і бреше, — ніби поперек всієї Москви канат протягнуть.

Андрій. Для чого?

Ферапонт. Не можу знати. Підрядник говорив.

Андрій. Нісенітниця. (Читає книгу.) Ти був коли-небудь в Москві?

Ферапонт (після паузи). Не був. Чи не привів бог.

Пауза.

Мені йти?

Андрій. Можеш йти. Будь здоров.

Ферапонт йде.

Будь здоров. (Читаючи.) Завтра вранці прийдеш, візьмеш тут паперу ... Іди ...

Пауза.

Він пішов.

Дзвінок.

Так, справи ... (Потягується і не поспішаючи йде до себе.)

За сценою співає нянька, заколисуючи дитину.

Входять Маша і Вершинін. Поки вони розмовляють, покоївка запалює лампу і свічки.

Маша. Не знаю.

Пауза.

Не знаю. Звичайно, багато значить звичка. Після смерті батька, наприклад, ми довго не могли звикнути до того, що у нас вже немає денщиків. Але і крім звички, мені здається, що в мені промовляє просто справедливість. Може бути, в інших місцях і не так, але в нашому місті самі порядні, найблагородніші і виховані люди — це військові.

Вершинін. Мені пити хочеться. Я б випив чаю.

Маша (глянувши на годинник). Скоро дадуть. Мене видали заміж, коли мені було вісімнадцять років, і я свого чоловіка боялася, тому що він був учителем, а я тоді ледве закінчила курс. Він здавався мені тоді страшенно вченим, розумним і важливим. А тепер вже не те, на жаль.

Вершинін. Так Так.

Маша. Про чоловіка я не кажу, до нього я звикла, але між цивільними взагалі так багато людей грубих, нелюб'язності, невихованих. Мене хвилює, ображає грубість, я страждаю, коли бачу, що людина недостатньо тонкий, недостатньо м'який, люб'язний. Коли мені трапляється бути серед вчителів, товаришів чоловіка, то я просто страждаю ...

Вершинін. Так-с ... Але мені здається, все одно, що цивільний, що військовий, однаково нецікаво, принаймні в цьому місті. Все одно! Якщо послухати тутешнього інтелігента, цивільного або військового, то з дружиною він замучився, з будинком замучився, з маєтком замучився, з кіньми замучився ... Російській людині надзвичайно властивий піднесений образ думок, але скажіть, чому в житті він вистачає так невисоко? Чому?

Маша. Чому?

Вершинін. Чому він з дітьми замучився, з дружиною замучився? А чому дружина і діти з ним замучились?

Маша. Ви сьогодні трошки не в дусі.

Вершинін. Може бути. Я сьогодні не обідав, нічого не їв з ранку. У мене дочка хвора трошки, а коли хворіють мої дівчатка, то мною оволодіває тривога, мене мучить совість за те, що у них така мати. О, якби ви бачили її сьогодні! Що за нікчема! Ми почали сваритися з сьомої години ранку, а о дев'ятій я грюкнув дверима і пішов.

Пауза.

Я ніколи не говорю про це і, дивно, скаржуся тільки вам одній. (Цілує руку.) Не гнівайтесь на мене. Крім вас однієї, у мене немає нікого, нікого ...

Пауза.

Маша. Який шум в грубці. У нас незадовго до смерті батька гуло в трубі. Ось точно так.

Вершинін. Ви з забобонами?

Маша. Так.

Вершинін. Дивно це. (Цілує руку.) Ви чудова, дивовижна жінка. Чудова, дивовижна! Тут темно, але я бачу блиск ваших очей.

Маша (сідає на інший стілець). Тут світліше ...

Вершинін. Я люблю, люблю, люблю ... Люблю ваші очі, ваші рухи, які мені сняться ... Чудова, дивовижна жінка!

Маша (тихо сміючись). Коли ви говорите зі мною так, то я чомусь сміюся, хоча мені страшно. Не повторюйте, прошу вас ... (Напівголосно.) А втім, говорите, мені все одно ... (Закриває обличчя руками.) Мені все одно. Сюди йдуть, говорите про щось інше ...

Ірина та Тузенбах входять через залу.

Тузенбах. У мене потрібна прізвище. Мене звуть барон Тузенбах-Кроне-Альтшауер, але я росіянин, православний, як ви. Німецького у мене залишилося мало, хіба тільки терплячість, упертість, з яким я надокучаю вам. Я проводжаю вас щовечора.

Ірина. Як я втомилася!

Тузенбах. І кожен день буду приходити на телеграф і проводити вас додому, буду десять — двадцять років, поки ви не виженете ... (Побачивши Машу і Вершиніна, радісно.) Це ви? Добрий день.

Ірина. Ось я і вдома нарешті. (Маші.) Зараз приходить одна дама, телеграфує своєму братові в Саратов, що у ній сьогодні син помер, і ніяк не може згадати адреси. Так і послала без адреси, просто в Саратов. Плаче. І я їй наговорила грубощів ні з того ні з сього. "Мені, кажу, колись". Так нерозумно вийшло. Сьогодні у нас ряджені?

Маша. Так.

Ірина (сідає в крісло). Відпочити. Втомилася.

Тузенбах (з посмішкою). Коли ви приходите з посади, то здаєтеся такий молоденький, нещасні ...

Пауза.

Ірина. Втомилася. Ні, не люблю я телеграфу, не люблю.

Маша. Ти схудла ... (Як візьме.) І помолодшала, і на хлопчиська стала схожа особою.

Тузенбах. Це від зачіски.

Ірина. Треба пошукати іншу посаду, а ця не по мені. Чого я так хотіла, про що мріяла, того-то в ній саме і немає. Праця без поезії, без думок ...

Стук в підлогу.

Докторстучіт. (Тузенбаха.) Милий, постукайте ... Я не можу ... втомилася ...

Тузенбах стукає в підлогу.

Зараз прийде. Треба б прийняти якісь заходи. Вчора доктор і наш Андрій були в клубі і знову програлися. Кажуть, Андрій двісті рублів програв.

Маша (байдуже). Що ж тепер робити!

Ірина. Два тижні тому програв, в грудні програв. Швидше б все програв, можливо, поїхали б з цього міста. Господи боже мій, мені Москва сниться щоночі, я зовсім як схиблена. (Сміється.) Ми переїжджаємо туди в червні, а до червня залишилося ще ... лютий, березень, квітень, травень ... майже півроку!

Маша. Треба тільки, щоб Наташа не впізнала як-небудь про програш.

Ірина. Їй, я думаю, все одно.

Чебутикін, тільки що встав з ліжка, — він відпочивав після обіду, — входить в залу і зачісує бороду, потім сідає за стіл і виймає з кишені газету.

Маша. Ось прийшов ... Він заплатив за квартиру?

Ірина (сміється.) Ні. За вісім місяців ні копійки. Очевидно, забув.

Маша (сміється). Як він важливо сидить!

Всі сміються; пауза.

Ірина. Що ви мовчите, Олександр Ігнатьич?

Вершинін. Не знаю. Чаю хочеться. Півжиття за стакан чаю! З ранку нічого не їв ...

Чебутикін. Ірина Сергіївна!

Ірина. Що вам?

Чебутикін. Завітайте сюди. Venez ici. [3]

Ірина йде і сідає за стіл.

Я без вас не можу.

Ірина розкладає пасьянс.

Вершинін. Що ж? Якщо не дають чаю, то давайте хоч пофілософствуємо.

Тузенбах. Давайте. Про що?

Вершинін. Про що? Давайте помріємо ... наприклад, про те життя, яка буде після нас, років через двісті — триста.

Тузенбах. Що ж? Після нас будуть літати на повітряних кулях, зміняться піджаки, відкриють, можливо, шосте чуття і розвинуть його, але життя залишиться все та ж, життя важка, повна таємниць і щаслива. І через тисячу років людина буде так само зітхати: "Ах, тяжко жити!" — разом з тим точно так же, як тепер, він буде боятися і не хотіти смерті.

Вершинін (подумавши). Як вам сказати? Мені здається, все на землі має змінитися мало-помалу і вже змінюється на наших очах. Через двісті — триста, нарешті тисячу років, — справа не в терміні, — настане нова, щасливе життя. Брати участь в цьому житті ми не будемо, звичайно, але ми для неї живемо тепер, працюємо, ну, страждаємо, ми творимо її — і в цьому одному мета нашого буття і, якщо хочете, наше щастя.

Маша тихо сміється.

Тузенбах. Що ви?

Маша. Не знаю. Сьогодні весь день сміюся з ранку.

Вершинін. Я скінчив там же, де і ви, в академії я не був; читаю я багато, але вибирати книг не вмію і читаю, можливо, зовсім не те, що потрібно, а тим часом, чим більше живу, тим більше хочу знати. Моє волосся сивіє, я майже старий вже, але знаю мало, ах, як мало! Але все ж, мені здається, найголовніше і сьогодення я знаю, міцно знаю. І як би мені хотілося довести вам, що щастя немає, не повинно бути і не буде для нас ... Ми повинні тільки працювати і працювати, а щастя — це доля наших далеких нащадків.

Пауза.

Не я, то хоч нащадки нащадків моїх.

Федотік і Роде показуються в залі; вони сідають і наспівують тихо, граючи на гітарі.

Тузенбах. По-вашому, навіть не мріяти про щастя! Але якщо я щасливий!

Вершинін. Ні.

Тузенбах (сплеснувши руками і сміючись). Очевидно, ми не розуміємо один одного. Ну, як мені переконати вас?

Маша тихо сміється.

(Показуючи їй палець.) Смійтеся! (Вершинину.) Не те що через двісті або триста, а й через мільйон років життя залишиться такою ж, як і була; вона не змінюється, залишається постійною, слідує своїм власним законам, до яких вам немає діла або, по крайній мере, яких ви ніколи не дізнаєтеся. Перелітні птахи, журавлі, наприклад, летять і летять, і які б думки, високі або малі, ні бродили в їх головах, все ж будуть летіти і не знати, навіщо і куди. Вони летять і будуть летіти, які б філософи ні завелися серед них; і нехай філософствують, як хочуть, аби летіли ...

Маша. Все-таки сенс?

Тузенбах. Сенс ... Ось сніг йде. Який сенс?

Пауза.

Маша. Мені здається, людина повинна бути віруючим пли повинен шукати віри, інакше життя його порожня, порожня ... Жити і не знати, для чого журавлі летять, для чого діти народяться, для чого зірки на небі ... Або знати, для чого живеш, або ж все дрібниці, трин-трава.

Пауза.

Вершинін. Все-таки шкода, що молодість пройшла ...

Маша. У Гоголя сказано: нудно жити на цьому світі, панове!

Тузенбах. А я скажу: важко з вами сперечатися, панове! Ну вас зовсім ...

Чебутикін (читаючи газету). Бальзак вінчався в Бердичеві.

Ірина наспівує тихо.

Навіть запишу собі це в книжку. (Записує.) Бальзак вінчався в Бердичеві. (Читає газету.)

Ірина (розкладає пасьянс, задумливо). Бальзак вінчався в Бердичеві.

Тузенбах. Жереб кинуто. Ви знаєте, Марія Сергіївна, я подав у відставку.

Маша. Чула. І нічого я не бачу в цьому хорошого. Не люблю я цивільних.

Тузенбах. Все одно ... (Встає.) Я негарний, який я військовий? Ну, да все одно, втім ... Буду працювати. Хоч один день в моєму житті попрацювати так, щоб прийти ввечері додому, в втомі повалитися в ліжку і заснути відразу ж. (Йдучи до зали.) Робітники, мабуть, сплять міцно!

Федотік (Ірині). Зараз на Московській у пижикових купив для вас кольорових олівців. І ось цей ніжик ...

Ірина. Ви звикли звертатися зі мною, як з маленькою, але ж я вже виросла ... (Бере олівці і ніжик, радісно.) Какая прелесть!

Федотік. А для себе я купив ніжик ... ось подивіться ... ніж, ще інший ніж, третій, це в вухах колупати, це ножиці, це нігті чистити ...

Роде (голосно). Доктор, скільки вам років?

Чебутикін. Мені? Тридцять два.

Сміх.

Федотік. Я зараз покажу вам інший пасьянс ... (Розкладає пасьянс.)

Подають самовар; Анфіса близько самовара; трохи згодом приходять Наташа і теж метушиться біля столу; приходять Солоний і, привітавшись, сідає за стіл.

Вершинін. Однак який вітер!

Маша. Так. Набридла зима. Я вже і забула, яке літо.

Ірина. Вийде пасьянс, я бачу. Будемо в Москві.

Федотік. Ні, не вийде. Бачите, осьмерка лягла на двійку пік. (Сміється.) Значить, ви не будете в Москві.

Чебутикін (читає газету). Цицикар. Тут лютує віспа.

Анфіса (підходячи до Маші). Маша, чай їсти, матінка. (Вершинину.) Прошу, ваше високоблагородіє ... вибачте, батюшка, забула ім'я, по батькові ...

Маша. Принеси сюди, няня. Туди не піду.

Ірина. Няня!

Анфіса. Іду-у!

Наташа (Солоне). Грудні діти прекрасно розуміють. "Здрастуй, кажу, Бобик. Здрастуй, милий! "Він глянув на мене якось особливо. Ви думаєте, в мені говорить тільки мати, але немає, немає, запевняю вас! Це незвичайний дитина.

Солоний. Якби ця дитина була мій, то я зварив би його на сковорідці і з'їв би. (Йде зі склянкою в вітальню і сідає в кут.)

Наташа (закривши обличчя руками). Грубий, невихована людина!

Маша. Щасливий той, хто не помічає, літо тепер або зима. Мені здається, якби я була в Москві, то ставилася б байдуже до погоди ...

Вершинін. Днями я читав щоденник одного французького міністра, писаний у в'язниці. Міністр був засуджений за Панаму. З яким захопленням, захопленням згадує він про птахів, яких бачить в тюремному вікні і яких не помічав раніше, коли був міністром. Тепер, звичайно, коли він випущений на свободу, він вже і раніше не помічає птахів. Так само і ви не будете помічати Москви, коли будете жити в ній. Щастя у нас немає і не буває, ми тільки бажаємо його.

Тузенбах (бере зі столу коробку). Де ж цукерки?

Ірина. Солоний з'їв.

Тузенбах. Усе?

Анфіса (подаючи чай). Вам лист, батюшка.

Вершинін. Мені? (Бере лист.) Від дочки. (Читає.) Так, звичайно ... Я, вибачте, Марія Сергіївна, піду потихеньку. Чаю не питиму. (Встає, схвильований.) Вічно ці історії ...

Маша. Що таке? Не секрет?

Вершинін (тихо). Дружина знову отруїлася. Треба йти. Я пройду непомітно.

Жахливо неприємно все це. (Цілує Маші руку.) Мила моя, славна, хороша жінка ... Я тут пройду потихеньку ... (Виходить.)

Анфіса. Куди ж він? А я чай подала ... Якою який.

Маша (розсердившись). Відчепись! Чіпляєшся тут, спокою від тебе немає ... (Йде з чашкою до столу.) Набридла ти мені, стара!

Анфіса. Що ж ти ображаєшся? Мила!

Голос Андрія: "Анфіса!"

(Дражнить.) Анфіса! Сидить там ... (Виходить.)

Маша (в залі біля столу, сердито). Дайте ж мені сісти! (Заважає на столі карти.) Розсілися тут з картами. Пийте чай!

Ірина. Ти, Машка, зла.

Маша. Раз я зла, не кажіть зі мною. Не чіпайте мене!

Чебутикін (сміючись). Не чіпайте її, не чіпайте ...

Маша. Вам шістдесят років, а ви, як хлопчисько, завжди городите чортзна-що.

Наташа (зітхає). Мила Маша, до чого вживати в розмові такі вирази? При твоїй прекрасній зовнішності в пристойному світському суспільстві ти, я тобі прямо скажу, була б просто чарівна, якби не ці твої слова. Je vous prie pardonner moi, Marie, mais vous avez des manières un peu grossières. [4]

Тузенбах (стримуючи сміх). Дайте мені ... дайте мені ... Там, здається, коньяк ...

Наталка. Il paraît, que mon Бобик déjà ne dort pas, [5] прокинувся. Він у мене сьогодні нездоровий. Я піду до нього, вибачте ... (Виходить.)

Ірина. А куди пішов Олександр Ігнатич?

Маша. Додому. У нього знову з дружиною щось надзвичайне.

Тузенбах (йде Солоне, в руках графинчик з коньяком). Всі ви сидите одні, про щось думаєте — і не зрозумієш, про що. Ну, давайте миритися. Давайте вип'ємо коньяку.

П'ють.

Сьогодні мені доведеться грати на піаніно всю ніч, ймовірно, грати всякі нісенітниці. Куди не йшло!

Солоний. Чому миритися? Я з вами не сварився.

Тузенбах. Завжди ви збуджуєте таке відчуття, ніби між нами щось сталося. У вас характер дивний, треба зізнатися.

Солоний (декламуючи). Я дивний, що не дивний хто ж! Не гнівайся, Алеко!

Тузенбах. І при чому тут Алеко ...

Пауза.

Солоний. Коли я удвох з ким-небудь, то нічого, я як всі, але в суспільстві я сумовитий, сором'язливий і ... говорю всякі нісенітниці. Але все-таки я чесніше і благородніше дуже, дуже багатьох ... І можу це довести.

Тузенбах. Я часто серджуся на вас, ви постійно чіпляєтеся до мене, коли ми буваємо в суспільстві, але все ж ви мені симпатичні чомусь. Куди не йшло, нап'юся сьогодні. Вип'ємо!

Солоний. Вип'ємо.

П'ють.

Я проти вас, барон, ніколи нічого не мав. Але у мене характер Лермонтова. (Тихо.) Я навіть трошки схожий на Лермонтова ... як кажуть ... (Дістає з кишені флакон з парфумами і лле на руки.)

Тузенбах. Подаю у відставку. Баста! П'ять років все роздумував і нарешті вирішив. Буду працювати.

Солоний (декламуючи). Не гнівайся, Алеко ... Забудь, забудь мріяння свої ...

Поки вони говорять, Андрій входить з книгою тихо і сідає у свічки.

Тузенбах. Буду працювати...

Чебутикін (йдучи в вітальню з Іриною). І частування було теж даний кавказьке: суп з цибулею, а на спекотне — чехартме, м'ясне.

Солоний. Черемша зовсім не м'ясо, а рослина на зразок нашого лука.

Чебутикін. Ні-с, ангел мій. Чехартме НЕ цибулю, а печеня з баранини.

Солоний. А я вам кажу, черемша — цибуля.

Чебутикін. А я вам кажу, чехартме — баранина.

Солоний. А я вам кажу, черемша — цибуля.

Чебутикін. Що ж я буду з вами сперечатися. Ви ніколи не були на Кавказі і не їли чехартме.

Солоний. Чи не їв, тому що терпіти не можу. Від черемші такий же запах, як від часнику.

Андрій (благально). Досить, панове! Прошу вас!

Тузенбах. Коли прийдуть ряджені?

Ірина. Обіцяли до дев'яти; значить, зараз.

Тузенбах (обіймає Андрія). Ах, ви, сіни, мої сіни, сіни нові мої ...

Андрій (танцює і співає). Сені нові, кленові ...

Чебутикін (танцює). Гратчастої-е!

Сміх.

Тузенбах (цілує Андрія). Чорт візьми, давайте вип'ємо, Андрюша, давайте вип'ємо на "ти". І я з тобою, Андрюша, в Москву, в університет.

Солоний. В якій? У Москві два університети.

Андрій. У Москві один університет.

Солоний. А я вам кажу — два.

Андрій. Нехай хоч три. Тим краще.

Солоний. У Москві два університету!

Нарікання і шикання.

У Москві два університети: старий і новий. А якщо вам не до вподоби слухати, якщо мої слова дратують вас, то я можу не говорити. Я навіть можу піти в іншу кімнату ... (Відходить у одну з дверей.)

Тузенбах. Браво, браво! (Сміється.) Господа, починайте, я сідаю грати! Смішний цей Солоний ... (Сідає за піаніно, грає вальс.)

Маша (танцює вальс одна). Барон п'яний, барон п'яний, барон п'яний!

Входить Наташа.

Наташа (Чебутикін). Іван Романич! (Говорить про щось Чебутикін, потім тихо йде.)
Чебутикін чіпає Тузенбаха за плече і шепоче йому про щось.

Ірина. Що таке?

Чебутикін. Нам пора йти. Будьте здорові.

Тузенбах. Добраніч. Пора йти.

Ірина. Дозвольте ... А ряджені? ..

Андрій (засоромлений). Ряджених не буде. Бачиш, моя мила, Наташа каже, що Бобик не зовсім здоровий, і тому ... Одним словом, я не знаю, мені абсолютно все одно.

Ірина (знижуючи плечима). Бобик нездоровий!

Маша. Де наша не пропадала! Женуть, стало бути, треба йти. (Ірині.) Чи не Бобик хворий, а вона сама ... От! (Стукає пальцем по лобі.) Міщанка!

Андрій йде в праві двері до себе, Чебутикін йде за ним; в залі прощаються.

Федотік. Яка прикрість! Я розраховував провести вечір, але якщо хворий дитинка, то, звичайно ... Я завтра принесу йому іграшок ...

Роде (голосно). Я сьогодні навмисно виспався після обіду, думав, що всю ніч буду танцювати. Адже тепер лише дев'ять годин.

Маша. Вийдемо на вулицю, там поговоримо. Вирішимо, що і як.

Чути: "Прощайте! Будьте здорові! "Чути веселий сміх Тузенбаха. Всі йдуть. Анфіса і покоївка прибирають зі столу, гасять вогні. Чути, як співає нянька. Андрій в пальто і капелюсі і Чебутикін тихо входять.

Чебутикін. Одружитися я не встиг, тому що життя промайнуло, як блискавка, та й тому, що шалено любив твою матінку, яка була заможним ...

Андрій. Одружуватися не потрібно. Не потрібно, тому що нудно.

Чебутикін. Так-то воно так, та самотність. Як там ні філософствує, а самотність страшна штука, голубчику мій ... Хоча, по суті ... звичайно, рішуче все одно!

Андрій. Ходімо скоріше.

Чебутикін. Що ж поспішати? Чи встигнемо.

Андрій. Я боюся, дружина б не зупинила.

Чебутикін. А!

Андрій. Сьогодні я грати не буду, тільки так посиджу. Нездужає ... Що мені робити, Іван Романич, від задишки?

Чебутикін. Що питати! Не пам'ятаю, голубчику. Не знаю.

Андрій. Пройдемо кухнею.

Дзвінок, потім знову дзвінок; чути голоси, сміх. Ідуть.

Ірина (входить). Що там?

Анфіса (пошепки). Ряджені!

Дзвінок.

Ірина. Скажи, нянечка, вдома немає нікого. Нехай вибачать.

Анфіса йде. Ірина в роздумах ходить по кімнаті; вона схвильована. Входить Солоний.

Солоний (в подиві). Нікого немає ... А де ж все?

Ірина. Пішли додому.

Солоний. Дивно. Ви одні тут?

Ірина. Одна.

Пауза.

Прощайте.

Солоний. Нещодавно я повадився недостатньо стримано, нетактовно. Але ви не така, як усі, ви високі і чисті, вам видна правда ... Тільки ви одна можете зрозуміти мене. Я люблю, глибоко, нескінченно люблю ...

Ірина. Прощайте! Ідіть.

Солоний. Я не можу жити без вас. (Йдучи за нею.) Про моє блаженство! (Крізь сльози.) Про щастя! Розкішні, чудові, дивовижні очі, яких я не бачив ні в однієї жінки ...

Ірина (холодно). Перестаньте, Василь Васильович!

Солоний. Перший раз я говорю про любов до вас, і точно я не на землі, а на іншій планеті. (Тре собі лоб.) Ну, да все одно. Насильно милим не будеш, звичайно ... Але щасливих суперників у мене не повинно бути ... Не повинно ... Клянусь вам усім святим, суперника я вб'ю ... Про дивовижна!

Наташа проходить зі свічкою.

Наташа (заглядає в одні двері, в іншу і проходить повз двері, що веде в кімнату чоловіка). Тут Андрій. Нехай читає. Ви вибачте, Василь Васильович, я не знала, що ви тут, я по-домашньому ...

Солоний. Мені все одно. Прощайте! (Виходить.)

Наталка. А ти втопилася, мила, бідна моя дівчинка! (Цілує Ірину.) Лягала б спати раніше.

Ірина. Бобик спить?

Наталка. Спить. Але неспокійно спить. До речі, мила, я хотіла тобі сказати, та все то тебе немає, то мені ніколи ... Бобика в теперішній дитячої, мені здається, холодно і сиро. А твоя кімната така хороша для дитини. Мила, рідна, переберіть поки до Олі!

Ірина (не розуміючи). Куди?

Чути, до будинку під'їжджає трійка з бубонцями.

Наталка. Ти з Олею будеш в одній кімнаті, поки що, а твою кімнату Бобика. Він такий милашка, сьогодні я кажу йому: "Бобик, ти мій! Мій! "А він на мене дивиться своїми глазеночками.

Дзвінок.

Повинно бути, Ольга. Як вона пізно!

Покоївка підходить до Наташі і шепоче їй на вухо.

Протопопов? Який дивак. Приїхав Протопопов, кличе мене покататися з ним на трійці. (Сміється.) Які дивні ці чоловіки ...

Дзвінок.

Хтось тотампрішел. Поїхати хіба на чверть годинки покататися ... (Покоївки.) Скажи, зараз.

Дзвінок.

Дзвонять ... там Ольга, має бути ... (Виходить.)

Покоївка втікає; Ірина сидить задумавшись; входять Кулигін, Ольга, за ними Вершинін.

Кулигін. От тобі й маєш. А говорили, що у них буде вечір.

Вершинін. Дивно, я пішов недавно, півгодини тому, і чекали ряджених ...

Ірина. Всі пішли.

Кулигін. І Маша пішла? Куди вона пішла? А навіщо Протопопов внизу чекає на трійці? Кого він чекає?

Ірина. Не ставте питань ... Я втомилася.

Кулигін. Ну, капризухи ...

Ольга. Рада щойно скінчився. Я змучилася. Наша начальниця хвора, тепер я замість неї. Голова, голова болить, голова ... (Сідає.) Андрій програв вчора в карти двісті рублів ... Все місто говорить про це ...

Кулигін. Так, і я втомився на раді. (Сідає.)

Вершинін. Дружина моя зараз надумала полякати мене, ледь не отруїлася. Все обійшлося, і я радий, відпочиваю тепер ... Стало бути, треба йти? Що ж, дозвольте побажати всього хорошого. Федір Ілліч, їдьмо зі мною куди-небудь! Я вдома не можу залишатися, зовсім не можу ... Їдьмо!

Кулигін. Втомився. Не поїду. (Встає.) Втомився. Дружина додому пішла?

Ірина. Повинно бути.

Кулигін (цілує Ірині руку). Прощай. Завтра і післязавтра цілий день відпочивати. Всього доброго! (Йде.) Чаю дуже хочеться. Розраховував провести вечір у приємному товаристві і — о, fallacem hominum sperem! [6] Знахідний відмінок при вигуку ...

Вершинін. Значить, один поїду. (Виходить з Кулигіна, посвистуючи.)

Ольга. Голова болить, голова ... Андрій програв ... все місто говорить ... Піду ляжу. (Йде.) Завтра я вільна ... О, боже мій, як це приємно! Завтра вільна, післязавтра вільна ... Голова болить, голова ... (Виходить.)

Ірина (одна). Всі пішли. Нікого немає.

На вулиці гармоніка, нянька співає пісню.

Наташа (в шубі і шапці йде через залу; за нею покоївка). Через півгодини я буду вдома. Тільки проїдусь трошки. (Виходить.)

Ірина (залишившись одна, тужить). В Москву! В Москву! В Москву!

завіса

дія третя

Кімната Ольги та Ірини. Ліворуч і праворуч ліжку, загороджені ширмами. Третя година ночі. За сценою б'ють на сполох з нагоди пожежі, що почалася вже давно. Видно, що в будинку ще не лягали спати. На дивані лежить Маша, одягнена, як звичайно, в чорне плаття. Входять Ольга і Анфіса.

Анфіса. Сидять тепер внизу під сходами ... Я кажу — "завітайте наверх, хіба, кажу, можна так", — плачуть. "Папаша, кажуть, не знаємо де. Не дай бог, кажуть, згорів".

Вигадали! І на дворі якісь ... теж роздягнені.

Ольга (виймає з Шкапа плаття). Ось це сіреньке візьми ... І ось це ... кофточку теж ... І цю спідницю бери, нянечка ... Що ж це таке, боже мій! Кірсановський провулок весь згорів, очевидно ... Це візьми ... Це візьми ... (Кидає їй на руки плаття.) Вершиніна, бідні, налякалися ... Їх будинок ледь не згорів. Нехай у нас переночують ... додому їх не можна пускати ... У бідного Федотік все згоріло, нічого не залишилося ...

Анфіса. Ферапонта покликала б, Олюшка, а щось не донесу ...

Ольга (дзвонить). Чи не додзвонишся ... (У двері.) Підіть сюди, хто там є!

У відчинені двері видно вікно, червоне від заграви; чути, як повз будинок проїжджає пожежна команда.

Який це жах! І як набридло!

Входить Ферапонт.

Ось візьми знеси вниз ... Там під сходами стоять панянки Колотілін ... віддай їм. І це віддай ...

Ферапонт. Слухаю. У дванадцятому році Москва теж горіла. Господи ти Боже мій! Французи дивувалися.

Ольга. Іди, іди.

Ферапонт. Слухаю. (Виходить.)

Ольга. Нянечка, мила, все віддавай. Нічого нам не треба, все віддавай, нянечка ... Я втомилася, ледве на ногах стою ... Вершинін не можна відпускати додому ... Дівчата ляжуть в вітальні, а Олександра Ігнатича вниз до барону ... Федотік теж до барону, або нехай у нас в залі ... Доктор, як навмисне, п'яний, п'яний, і до нього нікого не можна. І дружину Вершиніна теж у вітальні.

Анфіса (втомлено). Олюшка, мила, не гони ти мене! Не гони!

Ольга. Дурниці ти говориш, няня. Ніхто тебе не жене.

Анфіса (кладе їй голову на груди). Рідна моя, золота моя, я працюю, я працюю ... Слабка стану, все скажуть: пішла! А куди я піду? Куди? Вісімдесят років. Вісімдесят другий рік ...

Ольга. Ти посидь, нянечка ... Втомилася ти, бідна ... (Садовить її.) Отдохни, моя хороша. Зблідла як!

Наташа входить.

Наталка. Там, кажуть, скоріше потрібно скласти суспільство для допомоги погорільцям. Що ж? Чудова думка. Взагалі потрібно допомагати бідним людям, це обов'язок багатих. Бобик і Софочко сплять собі, сплять як ні в чому не бувало. У нас так багато народу всюди, куди не підеш, повна хата. Тепер в місті інфлюенца, боюся, як би не захопили діти.

Ольга (не слухаючи її). У цій кімнаті не видно пожежі, тут спокійно ...

Наталка. Так ... Я, мабуть, розпатлана. (Перед дзеркалом.) Кажуть, я погладшала ... і неправда! Нітрохи! А Маша спить, втомилася, бідна ... (Анфісі, холодно.) При мені не смій сидіти! Встань! Іди звідси!

Анфіса йде; пауза.

І навіщо ти тримаєш цю стару, не розумію!

Ольга (оторопівши). Вибач, я теж не розумію ...

Наталка. Ні до чого вона тут. Вона селянка, повинна в селі жити ... Що за дитячі пустощі! Я люблю в будинку порядок! Зайвих не повинно бути в будинку. (Гладить її по щоці.) Ти, бідолаха, втомилася! Втомилася наша начальниця! А коли моя Софочко виросте і надійде в гімназію, я буду тебе боятися.

Ольга. Не буду я начальницею.

Наталка. Тебе виберуть, Олечка. Це вирішено.

Ольга. Я відмовлюся. Не можу ... Це мені не під силу ... (П'є воду.) Ти зараз так грубо обійшлася з нянею ... Прости, я не в змозі переносити ... в очах потемніло ...

Наташа (схвильовано). Прости, Оля, прости ... Я не хотіла тебе засмучувати.

Маша встає, бере подушку і йде, сердита.

Ольга. Зрозумій, мила ... ми виховані, можливо, дивно, але я не переношу цього. Подібне ставлення пригнічує мене, я хворіють ... я просто падаю духом!

Наталка. Прости, прости ... (Цілує її.)

Ольга. Будь-яка, навіть найменша, грубість, неделікатно сказане слово хвилює мене

...

Наталка. Я часто кажу зайве, це правда, але погодься, моя мила, вона могла б жити в селі.

Ольга. Вона вже тридцять років у нас.

Наталка. Але ж тепер вона не може працювати! Або я не розумію, або ж ти не хочеш мене зрозуміти! Вона не здатна до праці, вона тільки спить або сидить.

Ольга. І нехай сидить.

Наташа (здивовано). Як нехай сидить? Але ж вона ж прислуга. (Крізь сльози.) Я тебе не розумію, Оля. У мене нянька є, годувальниця є, у нас покоївка, куховарка ... для чого ж нам ще ця стара? Для чого?

За сценою б'ють на сполох.

Ольга. У цю ніч я постаріла на десять років.

Наталка. Нам потрібно умовити, Оля. Ти в гімназії, я — вдома, у тебе навчання, у мене — господарство. І якщо я говорю що насчет прислуги, то знаю, що говорю; я знаю, що го-во-рю ... І щоб завтра ж не було тут цієї старої злодійки, старої карги ... (стукає ногами) цієї відьми! .. Не сміти мене дратувати! Не сміти! (Схаменувшись.) Право, якщо ти не переберешся вниз, то ми завжди будемо сваритися. Це жахливо.

Входить Кулігін.

Кулігін. Де Маша? Пора б уже додому. Пожежа, кажуть, стихає. (Потягується.) Згорів тільки один квартал, а адже був вітер, спочатку здавалося, що горить все місто. (Сідає.) Стомився. Олечка моя мила ... Я часто думаю: якби не Маша, то я на тебе б одружився, Олечка. Ти дуже гарна ... Замучився. (Прислухається.)

Ольга. Що?

Кулігін. Як навмисне, у доктора запій, п'яний він жахливо. Як навмисне! (Встає.) Ось він іде сюди, здається ... Чуєте? Так, сюди ... (Сміється.) Отакий який, право ... я

спираючись ... (Йде до шафи і стає в кутку.) Такий собі розбійник.

Ольга. Два роки не пив, а тут раптом узяв і напився ... (Йде з Наташею в глибину кімнати.)

Чебутикін входить; НЕ хитаючись, як тверезий, проходить по кімнаті, зупиняється, дивиться, потім підходить до рукомийника і починає мити руки.

Чебутикін (похмуро). Чорт би всіх забрав ... ухопив ... Думають, що я доктор, вмію лікувати всякі хвороби, а я не знаю анічогісінько, все забув, що знав, нічого не пам'ятаю, анічогісінько.

Ольга і Наташа, непомітно для нього, йдуть.

Чорт би забрав. Минулої середі лікував на засипу жінку — померла, і я винен, що вона померла. Так ... Дещо знав років двадцять п'ять тому, а тепер нічого не пам'ятаю. Нічого. Може бути, я і не людина, а тільки ось роблю вигляд, що у мене і руки, і ноги, і голова; може бути, я і не існую зовсім, а тільки здається мені, що я ходжу, їм, сплю. (Плаче.) О, якби не існувати! (Перестає плакати, похмуро.) Чорт знає ... Третього дня розмова в клубі; кажуть, Шекспір, Вольтер ... Я не читав, зовсім не читав, а на обличчі своєму показав, ніби читав. І інші теж, як я. Вульгарність! Нищість! І та жінка, що заморив в середу, згадалася ... і все згадалося, і стало на душі криво, гидко, бридко ... пішов запив ...

Ірина, Вершинін і Тузенбах входять; на Тузенбаха цивільне сукню, нове і модне.

Ірина. Тут посидимо. Сюди ніхто не увійде.

Вершинін. Якби не солдати, то згорів би все місто. Молодці! (Потирає від задоволення руки.) Золотий народ! Ах, що за молодці!

Кулигін (підходячи до них). Котра година, панове?

Тузенбах. Вже четверту годину. Світає.

Ірина. Всі сидять в залі, ніхто не йде. І ваш цей Солоний сидить ... (Чебутикін.) Ви б, доктор, йшли спати.

Чебутикін. Нічого-с ... Дякую-с. (Причісує бороду.)

Кулигін (сміється). Назююкався, Іван Романич! (Плескає по плечу.) Молодець! *In vino veritas*, [7] — говорили древні.

Тузенбах. Мене все просять влаштувати концерт на користь погорільців.

Ірина. Ну, хто там ...

Тузенбах. Можна б влаштувати, якщо захотіти. Марія Сергіївна, по-моєму, грає на роялі чудово.

Кулигін. Чудово грає!

Ірина. Вона вже забула. Три роки не грала ... або чотири.

Тузенбах. Тут в місті рішуче ніхто не розуміє музики, жодна душа, але я, я розумію і чесним словом запевняю вас, що Марія Сергіївна грає чудово, майже талановито.

Кулигін. Ви маєте рацію, барон. Я її дуже люблю, Машу. Вона славна.

Тузенбах. Вміти грати так розкішно і в той же час усвідомлювати, що тебе ніхто, ніхто не розуміє!

Кулигін (зітхає). Так ... Але чи пристойно їй брати участь в концерті?

Пауза.

Я адже, панове, нічого не знаю. Може бути, це і добре буде. Повинен зізнатися, наш директор хороша людина, навіть дуже хороший, розумний, але у нього такі погляди ... Звичайно, не його справа, але все-таки, якщо хочете, то я, мабуть, буду говорити з ним.

Чебутикін бере в руки порцелянові годинник і розглядає їх.

Вершинін. На пожежі я забруднився весь, ні на що не схожий.

Пауза.

Вчора я мигцем чув, ніби нашу бригаду хочуть перевести кудись далеко. Одні кажуть, в Царство Польське, інші — ніби в Читу.

Тузенбах. Я теж чув. Що ж? Місто тоді зовсім спорожніє.

Ірина. І ми поїдемо!

Чебутикін (випускає з рук годинник, які розбиваються). Вщент!

пауза; всі засмучені і розгублені.

Кулигін (підбираючи осколки). Розбити таку дорогу річ — ах, Іван Романич, Іван Романич! Нуль з мінусом вам за поведінку!

Ірина. Це годинник покійної мами.

Чебутикін. Може бути ... Мами так мами. Може, я не розбивав, а тільки здається, що розбив. Може бути, нам тільки здається, що ми існуємо, а насправді нас немає. Нічого я не знаю, ніхто нічого не знає. (У двері.) Що дивитеся? У Наташі романчик з Протопопова, а ви не бачите ... Ви ось сидите тут і нічого не бачите, а у Наташі романчик з Протопопова ... (Співає.) Чи не бажаєте ль цей фінік вам прийняти ... (Виходить.)

Вершинін. Так ... (Сміється.) Як все це, по суті, дивно!

Пауза.

Коли почалася пожежа, я побіг мерщій додому; підходжу, дивлюсь — будинок наш цілий і неушкоджений і поза небезпекою, але мої дві дівчинки стоять у порога в одній білизні, матері немає, метушиться народ, бігають коні, собаки, і у дівчаток на обличчях тривога, жах, благання, не знаю що; серце у мене стислося, коли я побачив ці особи. Боже мій, думаю, що доведеться пережити ще цим дівчаткам протягом довгого життя! Я хапаю їх, бігу і все думаю одне: що їм доведеться ще пережити на цьому світі!

Набат; пауза.

Приходжу сюди, а мати тут, кричить, сердиться.

Маша входить з подушкою і сідає на диван.

І коли мої дівчатка стояли біля порога в одній білизні і вулиця була червоною від вогню, був страшний шум, то я подумав, що щось схоже відбувалося багато років назад, коли набігав несподівано ворог, грабував, запалював ... Тим часом, по суті, яка різниця між тим, що є і що було! А пройде ще трохи часу, якихось двісті — триста років, і на наше теперішнє життя так само будуть дивитися і з острахом і з насмішкою, все нинішнє буде здаватися і незграбним, і важким, і дуже незручним, і дивним. О, напевно, яка це буде життя, яке життя! (Сміється.) Вибачте, я знову

зафілософствовався. Дозвольте продовжувати, панове. Мені страшенно хочеться філософствувати, таке в мене тепер настрої.

Пауза.

Точно сплять все. Так я говорю: яка це буде життя! Ви можете собі тільки уявити ... Ось таких, як ви, в місті тепер тільки три, але в наступних поколіннях буде більше, все більше і більше, і прийде час, коли все зміниться на вашу думку, жити будуть по-вашому, а потім і ви застаріє, народиться люди, які краще за вас ... (Сміється.) Сьогодні у мене якесь особливе настрої. Хочеться жити біса ... (Співає.) Любові всі віки покірні, її пориви добродійні ... (Сміється.)

Маша. Трам-там-там ...

Вершинін. Там Там...

Маша. Тра-ра-ра?

Вершинін. Тра-та-та. (Сміється.)

Входить Федотік .

Федотік (танцює). Погорів, погорів! Весь дочиста!

Сміх.

Ірина.Що ж за жарти. Все згоріло?

Федотік (сміється). Все дочиста. Нічого не лишилося. І гітара згоріла, і фотографія згоріла, і всі мої листи ... І хотів подарувати вам записну книжечку — теж згоріла.

Входить Солоний .

Ірина.Ні, будь ласка, йдіть, Василь Васильович. Сюди не можна.

Солоний. Чому ж це барону можна, а мені не можна?

Вершинін. Треба йти справді. Як пожежа?

Солоний. Кажуть, стихає. Ні, мені позитивно дивно, чому це барону можна, а мені не можна? (Виймає флакон з парфумами і бризкати.)

Вершинін. Трам-там-там?

Маша. Трам-там.

Вершинін (сміється, Солоного). Ходімо в залу.

Солоний. Добре-с, так і запишемо. Цю думку можна б більш пояснити, але боюся, як би гусаків не роздразнити ... (Дивлячись на Тузенбаха.) Ціп, ціп, ціп ... (Виходить з Вершиніним і Федотік.)

Ірина.Як накурив цей Солоний ... (У подиві.) Барон спить! Барон! Барон!

Тузенбах (прокинувшись). Втомився я, однак ... Цегельний завод ... Це я не марю, а справді скоро поїду на цегельний завод, почну працювати ... Вже була розмова. (Ірині, ніжно.) Ви така бліда, прекрасна, чарівна ... Мені здається, ваша блідість прояснює темний повітря, як світло ... Ви сумні, ви незадоволені життям ... О, їдьмо зі мною, їдьмо працювати разом! ..

Маша. Микола Львович, йдіть звідси.

Тузенбах (сміючись). Ви тут? Я не бачу. (Цілує Ірині руку.) Прощайте, я піду ... Я дивлюся на вас тепер, і згадується мені, як колись давно, в день ваших іменин, ви, бадьора, весела, говорили про радощі праці ... І яка мені тоді ввижалася щасливе життя

! Де вона? (Цілує руку.) У вас сльози на очах. Лягайте спати, вже світає ... починається ранок ... Якби мені було дозволено віддати за вас життя свою!

Маша. Микола Львович, йдіть! Ну що, право ...

Тузенбах. Йду ... (Виходить.)

Маша (лягаючи). Ти спиш, Федір?

Кулигін. А?

Маша. Ішов би додому.

Кулигін. Мила моя Маша, дорога моя Маша ...

Ірина. Вона втопилася. Дав би їй відпочити, Федя.

Кулигін. Зараз піду ... Дружина моя хороша, славна ... Люблю тебе, мою єдину ...

Маша (сердито). Amo, amas, amat, amamus, amatis, amant. [8]

Кулигін (сміється). Ні, право, вона дивовижна. Одружений я на тебе сім років, а здається, що вінчалися тільки вчора. Чесне слово. Ні, право, ти дивовижна жінка. Я задоволений, я задоволений, я задоволений!

Маша. Набридло, набридло, набридло ... (Встає і каже сидячи.) І от не виходить у мене з голови ... Просто обурливо. Сидить цвяхом в голові, не можу мовчати. Я про Андрія ... Заклав він цей будинок у банку, і всі гроші забрала його дружина, але ж будинок належить не йому одному, а нам чотирьом! Він повинен це знати, якщо він порядна людина.

Кулигін. Полювання тобі, Маша! На що тобі? Андрюша кругом повинен, ну, і бог з ним.

Маша. Це, у всякому разі, обурливо. (Лягає.)

Кулигін. Ми з тобою не бідні. Я працюю, ходжу в гімназію, потім уроки даю ... Я чесна людина. Простий ... Omnia mea mecum porto, [9] як то кажуть.

Маша. Мені нічого не потрібно, але мене обурює несправедливість.

Пауза.

Іди, Федір!

Кулигін (цілує її). Ти втопилася, відпочинь з півгодинки, а я там посиджу, почекаю. Спи ... (Йде.) Я задоволений, я задоволений, я задоволений. (Виходить.)

Ірина. Справді, як здрібнів наш Андрій, як він видихався і постарів біля цієї жінки! Колись готувався в професора, а вчора хвалився, що потрапив нарешті в члени земської управи. Він член управи, а Протопопов голова ... Все місто говорить, сміється, і тільки він один нічого не знає і не бачить ... І ось всі побігли на пожежу, а він сидить у себе в кімнаті і ніякої уваги. Тільки на скрипці грає. (Нервово.) О, жахливо, жахливо, жахливо! (Плаче.) Я не можу, не можу переносити більше! .. Не можу, не можу! ..

Ольга входить, прибирає біля свого столика.

(Голосно ридає.) Викиньте мене, викиньте, я більше не можу! ..

Ольга (злякавшись). Що ти, що ти? Мила!

Ірина (ридаючи). Куди? Куди все пішло? Де воно? О, боже мій, боже мій! Я все забула, забула ... У мене переплуталося в голові ... Я не пам'ятаю, як по-італійськи вікно або ось стелю ... Все забуваю, кожен день забуваю, а життя йде і ніколи не

повернеться, ніколи, ніколи ми не виїдемо в Москву ... Я бачу, що не заїдемо ...

Ольга. Мила, мила ...

Ірина (стримуючись). О, я нещасна ... Не можу я працювати, не стану працювати. Досить, досить! Була телеграфісткою, тепер служу в міській управі і ненавиджу і зневажаю все, що тільки мені дають робити ... Мені вже двадцять четвертий рік, працюю вже давно, і мозок висох, схудла, змарніла, постаріла, і нічого, нічого, ніякого задоволення, а час йде, і все здається, що йдеш від справжньої прекрасне життя, йдеш все далі і далі, в якусь прірву. Я в розпачі, і як я жива, як не вбила себе досі, не розумію.

Ольга. Не плач, моя дівчинка, не плач ... Я страждаю.

Ірина. Я не плачу, не плачу ... Досить ... Ну, ось я вже не плачу. Досить ... Досить!

Ольга. Мила, кажу тобі як сестра, як один, якщо хочеш моєї поради, виходь за барона!

Ірина тихо плаче.

Адже ти його поважаєш, високо цінуєш ... Він, правда, негарний, але він такий порядний, чистий ... Адже заміж виходять не з любові, а тільки для того, щоб виконати свій обов'язок. Я, принаймні, так думаю, і я б вийшла без любові. Хто б не посватав, все одно б пішла, аби порядна людина. Навіть за старого б пішла ...

Ірина. Я все чекала, переселимося в Москву, там мені зустрінеться мій справжній, я мріяла про нього, любила ... Але виявилось, все дурниця, все дурниця ...

Ольга (обіймає сестру). Мила моя, прекрасна сестра, я все розумію; коли барон Микола Львович залишив військову службу і прийшов до нас в піджаку, то здався мені таким негарним, що я навіть заплакала ... Він запитує: "Що ви плачете?" Як я йому скажу! Але якби бог привів йому одружитися з тобою, то я була б щаслива. Адже тут інше, зовсім інше.

Наташа зі свічкою проходить через сцену з правих дверей в ліву мовчки.

Маша (сідає). Вона ходить так, як ніби вона підпалила.

Ольга. Ти, Маша, дурна. Найдурніша в нашій родині — це ти. Вибач будь ласка.

Пауза.

Маша. Мені хочеться каятися, милі сестри. Нудиться душа моя. Покаюся вам і вже більше нікому, ніколи ... Скажу цю хвилину. (Тихо.) Це моя таємниця, але ви все повинні знати ... Не можу мовчати ...

Пауза.

Я люблю, люблю ... Люблю цю людину ... Ви його тільки що бачили. Ну, та що там. Одним словом, люблю Вершиніна ...

Ольга (йде до себе за ширми). Залиш це. Я все одно не чую.

Маша. Що ж робити! (Береться за голову.) Він здався мені спочатку дивним, потім я шкодувала його ... потім полюбила ... полюбила з його голосом, його словами, нещастями, двома дівчатками ...

Ольга (за ширмою). Я не чую все одно. Які б ти дурниці ні говорила, я все одно не чую.

Маша. Е, дурна ти, Оля. Люблю — така, значить, доля моя. Значить, доля моя така ... І він мене любить ... Це все страшно. Так? Недобре це? (Тягне Ірину за руку, привертає до себе.) О моя мила ... Як-то ми проживемо наше життя, що з нас буде ... Коли читаєш роман який-небудь, то здається, що все це старо і все так зрозуміло, а як сама полюбиш, то і видно тобі, що ніхто нічого не знає і кожен повинен вирішувати сам за себе ... Любі мої, сестри мої ... Зізналася вам, тепер буду мовчати ... буду тепер, як гоголівський божевільний ... мовчання ... мовчання ...

Андрій, за ним Ферапонт.

Андрій (сердито). Що тобі потрібно? Я не розумію.

Ферапонт (в дверях, нетерпляче). Я, Андрій Сергійович, вже говорив раз десять.

Андрій. По-перше, я тобі не Андрій Сергійович, а ваше високоблагородіє!

Ферапонт. Пожежні, ваше високородіє, просять, дозвольте на річку садом проїхати.

А то кругом ездють, ездють — чисте покарання.

Андрій. Добре. Скажи, добре.

Ферапонт йде.

Набридли. Де Ольга?

Ольга виходить з-за ширми.

Я прийшов до тебе, дай мені ключ від Шкапа, я погубив свій. У тебе є такий маленький ключик.

Ольга подає йому мовчки ключ. Ірина йде до себе за ширму. Пауза.

А який величезний пожежа! Тепер стало вщухати. Чорт знає, розлютив мене цей Ферапонт, я сказав йому дурість ... Ваше високоблагородіє ...

Пауза.

Що ж ти мовчиш, Олю?

Пауза.

Пора вже залишити ці дурниці і не дутися так, ні сіло ні впало. Ти, Маша, тут, Ірина тут, ну ось прекрасно — порозуміємося начистоту, раз назавжди. Що ви маєте проти мене? Що?

Ольга. Залиш, Андрюша. Завтра порозуміємося. (Хвилюючись.) Яка болісна ніч!

Андрій (він дуже збентежений). Не хвилюйся. Я абсолютно холоднокрівно вас питаю: що ви маєте проти мене? Говоріть прямо.

Голос Вершиніна: "Трам-там-там!"

Маша (встає, голосно). Тра-та-та! (Ользі.) Прощай, Оля, господь з тобою. (Йде за ширму, цілує Ірину.) Спи спокійно ... Прощай, Андрій. Іди, вони стомлені ... завтра порозумієшся ... (Виходить.)

Ольга. Справді, Андрюша, відкладемо до завтра ... (Йде до себе за ширму.) Спати пора.

Андрій. Тільки скажу і піду. Зараз ... По-перше, ви маєте щось проти Наташі, моєї дружини, і це я помічаю з самого дня мого весілля. Наташа прекрасний, чесний чоловік, прямий і благородний — ось моя думка. Свою дружину я люблю і поважаю, розумієте, поважаю, і вимагаю, щоб її поважали також і інші. Повторюю, вона чесна,

благородна людина, а всі ваші невдоволення, вибачте, це просто капризи.

Пауза.

По-друге, ви як ніби гнівайтесь за те, що я не професор, не займаюся наукою. Але я служу в земстві, я член земської управи, і це своє служіння вважаю таким же святим і високим, як служіння науці. Я член земської управи і пишаюся цим, якщо бажаєте знати ...

Пауза.

По-третє ... Я ще маю сказати ... Я заклав будинок, не отримавши у вас дозволу ... У цьому я винен, так, і прошу мене вибачити. Мене спонукали до цього борги ... тридцять і п'ять тисяч ... Я вже не граю в карти, давно кинув, але головне, що можу сказати на своє виправдання, це те, що ви дівчата, ви отримуєте пенсію, я ж не мав ... заробітку, так би мовити ...

Пауза.

Кулигін (в двері). Маші тут немає? (Стривожено.) Де ж вона? Це дивно ... (Виходить.)

Андрій. Чи не слухають. Наташа чудова, чесна людина. (Ходить по сцені мовчачи, потім зупиняється.) Коли я одружився, я думав, що ми будемо щасливі ... усі щасливі ... Але боже мій ... (Плаче.) Милі мої сестри, дорогі сестри, не вірте мені, не вірте ... (Виходить.)

Кулигін (в двері, стривожено). Де Маша? Тут Маші немає? Дивна річ. (Виходить.)

Набат, сцена порожня.

Ірина (за ширмами). Оля! Хто це стукає в підлогу?

Ольга. Це доктор Іван Романич. Він п'яний.

Ірина. Яка неспокійна ніч!

Пауза.

Оля! (Виглядає з-за ширми.) Чула? Бригаду беруть від нас, переводять кудись далеко.

Ольга. Це чутки тільки.

Ірина. Залишимося ми тоді одні ... Оля!

Ольга. Ну?

Ірина. Мила, дорога, я поважаю, я ціную барона, він прекрасна людина, я вийду за нього, згодна, тільки поїдемо в Москву! Благаю тебе, поїдемо! Краще Москви нічого немає на світі! Поїдемо, Оля! Поїдемо!

завіса

дія четверта

Старий сад при будинку Прозорова. Довга ялинова алея, в кінці якої видна річка. На тому боці річки — ліс. Направо тераса будинку; тут на столі пляшки і склянки; видно, що тільки що пили шампанське. Дванадцять годин дня. З вулиці до річки через сад ходять зрідка перехожі; швидко проходять людина п'ять солдатів. Чебутикін в благодушному настрої, яке не покидає його протягом всього акту, сидить в кріслі, в саду, чекає, коли його покличуть; він в кашкеті і з палицею. Ірина, Кулигін, з орденом

на шиї, без вусів, і Тузенбах, стоячи на терасі, проводжають Федотік і Роде, які сходять вниз; обидва офіцери в похідній формі.

Тузенбах (цілується з Федотік). Ви хороший, ми жили так дружно. (Цілується з Роде.) Ще раз ... Прощайте, дорогий мій!

Ірина. До побачення!

Федотік. Не до побачення, а прощайте, ми більше вже ніколи не побачимося!

Кулігін. Хто знає! (Витирає очі, посміхається.) Ось я і заплакав.

Ірина. Коли-небудь зустрінемося.

Федотік. Років через десять — п'ятнадцять? Але тоді ми ледь пізнаємо один одного, холодно привітаємося ... (Знімає фотографію.) Стійте ... Ще в останній раз.

Роде (обіймає Тузенбаха). Чи не побачимося більше ... (Цілує руку Ірині.) Дякую за все, за все!

Федотік (з досадою). Так постій!

Тузенбах. Дасть бог, побачимось. Пишіть же нам. Неодмінно пишіть.

Роде (оглядає сад). Прощайте, дерева! (Кричить.) Гоп-гоп!

Пауза.

Прощай, луна!

Кулігін. Чого доброго, одружуйтеся там в Польщі ... Дружина-полька обійме і скаже: "Кохані!" (Сміється.)

Федотік (глянувши на годинник). Залишилося менше години. З нашої батареї тільки Солоний піде на баржі, ми ж з стройової частиною. Сьогодні підуть три батареї дивізійно, завтра знову три — і в місті настане тиша і спокій.

Тузенбах. І нудьга страшна.

Роде. А Марія Сергіївна де?

Кулігін. Маша в саду.

Федотік. З нею попрощатися.

Роде. Прощайте, треба йти, а то я заплачу ... (Обіймає швидко Тузенбаха і Кулігіна, цілує руку Ірині.) Прекрасно ми тут пожили ...

Федотік (Кулігіна). Це вам на пам'ять ... книжка з олівчиком ... Ми тут підемо до річки ...

Відходять, обидва озираються.

Роде (кричить). Гоп-гоп!

Кулігін (кричить). Прощайте.

У глибині сцени Федотік і Роде зустрічаються з Машею і прощаються з нею; вона йде з ними.

Ірина. Пішли ... (Сідає на нижній щабель тераси.)

Чебутикін. А зі мною забули попрощатися.

Ірина. Ви ж чого?

Чебутикін. Та й я якось забув. Втім, скоро побачуся з ними, йду завтра. Так ... Ще один день залишився. Через рік дадуть мені відставку, знову приїду сюди і буду доживати свій вік близько вас ... Мені до пенсії тільки один годочек залишився ...

(Кладе в кишеню газету, виймає іншу.) Приїду сюди до вас і зміню життя докорінно ... Стану таким тихенько, благо ... благоугодним, прілічненькім ...

Ірина. А вам треба б змінити життя, голубчику. Треба б якось.

Чебутикін. Так. Відчуваю. (Тихо наспівує.) Тарара ... Бумбу ... сиджу на тумбі я ...

Кулигін. Невиправний Іван Романич! Невиправний.

Чебутикін. Так, ось до вас би на вишкіл. Тоді б виправився.

Ірина. Федір збрив собі вуса. Бачити не можу!

Кулигін. А що?

Чебутикін. Я б сказав, на що тепер схожа ваша фізіономія, та не можу.

Кулигін. Що ж! Так прийнято, це *modus vivendi*. [10] Директор у нас з поголеними вусами, і я теж, як став інспектором, поголився. Нікому не подобається, а для мене все одно. Я задоволений. З вусами я або без вусів, а я однаково задоволений. (Сідає.)

В глибині саду Андрій провозить в колисці сплячу дитину.

Ірина. Іван Романич, голубчику, рідний мій, я страшно стурбована. Ви вчора були на бульварі, скажіть, що сталося там?

Чебутикін. Що сталося? Нічого. Дурниці. (Читає газету.) Все одно!

Кулигін. Так розповідають, ніби Солоний і барон зустрілися вчора на бульварі біля театру ...

Тузенбах. Перестаньте! Ну що, право ... (Махає рукою і йде в будинок.)

Кулигін. Близько театру ... Солоний став чіплятися до барона, а той не стерпів, сказав щось образливе ...

Чебутикін. Не знаю. Нісенітниця все.

Кулигін. У якийсь семінарії вчитель написав на творі "нісенітниця", а учень прочитав "ренікса" — думав, що по-латині написано ... (Сміється.) Смішно дивно. Кажуть, ніби Солоний закоханий в Ірину і ніби зненавидів барона ... Це зрозуміло. Ірина дуже гарна дівчина. Вона навіть схожа на Машу, така ж задумлива. Тільки в тебе, Ірина, характер м'якше. Хоча і у Маші, втім, теж дуже хороший характер. Я її люблю, Машу.

В глибині саду за сценою: "Ау! Гоп-гоп! "

Ірина (здригається). Мене якось все лякає сьогодні.

Пауза.

У мене вже все готово, я після обіду відправляю свої речі. Ми з бароном завтра вінчаємося, завтра ж їдемо на цегельний завод, і післязавтра я вже в школі, починається нове життя. Якось мені допоможе бог! Коли я тримала іспит на вчительку, то навіть плакала від радості, від доброти ...

Пауза.

Зараз прийде підведення за речами ...

Кулигін. Так-то воно так, тільки якось все це не серйозно. Одні тільки ідеї, а серйозного мало. Втім, від душі бажаю тобі.

Чебутикін (в розчулення). Славна моя, хороша ... Золота моя ... Далеко ви пішли, не наздоженеш вас. Залишився я позаду, точно перелітний птах, яка постаріла, не може

летіти. Летіть, мої милі, летите з богом!

Пауза.

Даремно, Федір Ілліч, ви вуса собі зголили.

Кулигін. Буде вам! (Зітхає.) Ось сьогодні підуть військові, і все знову піде по-старому. Що б там не говорили, Маша хороша, чесна жінка, я її дуже люблю і дякую свою долю ... Доля у людей різна ... Тут в акциз служить хтось Козирев. Він навчався зі мною, його звільнили з п'ятого класу гімназії за те, що ніяк не міг зрозуміти *ut consecutivum*. [11] Тепер він страшенно бідує, хворий, і я коли зустрічаюся, то кажу йому: "Здрастуй, *ut consecutivum*!" Так, каже, саме, *consecutivum*, а сам кашляє ... А мені ось все моє життя щастить, я щасливий, ось маю навіть Станіслава другого ступеня і сам тепер викладаю іншим це *ut consecutivum*. Звичайно, я розумна людина, розумніші дуже багатьох, але щастя не в цьому ...

У будинку грають на роялі "Молитву діви".

Ірина. А завтра ввечері я вже не буду чути цієї "Молитви діви", не буду зустрічатися з Протопопова ...

Пауза.

А Протопопов сидить там у вітальні; і сьогодні прийшов ...

Кулигін. Начальниця ще не приїхала?

У глибині сцени проходить Маша, прогулюючись.

Ірина. Ні. За нею послали. Якщо б тільки ви знали, як мені важко жити тут однієї, без Олі ... Вона живе в гімназії; вона начальниця, цілий день зайнята справою, а я одна, мені нудно, нема чого робити, і ненависна кімната, в якій живу ... Я так і вирішила: якщо мені не судилося бути в Москві, то так тому і бути. Значить, доля. Нічого не поробиш ... Все в божій волі, це правда. Микола Львович зробив мені пропозицію ... Що ж? Подумала і вирішила. Він хороша людина, дивно навіть, такий хороший ... І у мене раптом точно крила виросли на душі, я повеселішала, стало мені легко і знову захотілося працювати, працювати ... Тільки ось вчора відбулося щось, якась таємниця нависла наді мною ...

Чебутикін. Ренікса. Нісенітниця.

Наташа (в вікно). Начальниця!

Кулигін. Приїхала начальниця. Підемо.

Залишає Іриною в будинок.

Чебутикін (читає газету, тихо наспівує). Та-ра-ра ... Бумба ... сиджу на тумбі я ...

Маша підходить; в глибині Андрій провозить колясочку.

Маша. Сидить собі тут, сидить ...

Чебутикін. А що?

Маша (сідає). Нічого ...

Пауза.

Ви любили мою матір?

Чебутикін. Дуже.

Маша. А вона вас?

Чебутикін (після паузи). Цього я вже не пам'ятаю.

Маша. Мій тут? Так колись наша кухарка Марфа говорила про свого городского: мій. Мій тут?

Чебутикін. Немає ще.

Маша. Коли береш щастя уривочками, по шматочках, потім його втрачаєш, як я, то мало-помалу грубеешь, стаєш злющої ... (Показує собі на груди.) Ось тут у мене кипить ... (Дивлячись на брата Андрія, який провозить колясочку.) Ось Андрій наш, братик ... Усі надії пропали. Тисячі народу піднімали дзвін, витрачено було багато праці і грошей, а він раптом впав і розбився. Раптом, ні з того ні з сього. Так і Андрій ...

Андрій. І коли нарешті в будинку заспокояться. Такий шум.

Чебутикін. Скоро. (Дивиться на годинник.) У мене годинник старовинні, з боєм ... (Заводить годинник, вони б'ють.) Перша, друга і п'ята батарея підуть рівно о першій годині ...

Пауза.

А я завтра.

Андрій. Назавжди?

Чебутикін. Не знаю. Може, через рік повернуся. Хоча, чорт його знає ... все одно ...

Чути, як десь далеко грають на арфі і скрипці.

Андрій. Спорожніє місто. Точно його ковпаком накриють.

Пауза.

Щось сталося вчора близько театру; всі говорять, а я не знаю.

Чебутикін. Нічого. Дурниці. Солоний став чіплятися до барона, а той розлютився і образив його, і вийшло так врешті-решт, що солоний зобов'язаний був викликати його на дуель. (Дивиться на годинник.) Пора б, здається, вже ... О пів на першу, в казенній гаю, ось в тій, що звідси видно за річкою ... Піф-паф. (Сміється.) Солоний уявляє, що він Лермонтов, і навіть вірші пише. Ось жарти жартами, а вже у нього третя дуель.

Маша. У кого?

Чебутикін. У Солоного.

Маша. А у барона?

Чебутикін. Що у барона?

Пауза.

Маша. В голові у мене переплуталося ... Все-таки я кажу, не слід їм дозволяти. Він може поранити барона або навіть убити.

Чебутикін. Барон хороша людина, але одним бароном більше, одним менше — не все одно? Нехай! Все одно!

За садом крик: "Ау! Гоп-гоп! "

Почекаєш. Це Скворцов кричить, секундент. У човні сидить.

Пауза.

Андрій. По-моєму, і брати участь на дуелі, і бути присутнім на ній, хоча б в якості лікаря, просто аморально.

Чебутикін. Це тільки здається ... Нас немає, нічого немає на світі, ми не існуємо, а

тільки здається, що існуємо ... І чи не все одно!

Маша. Так ось цілий день говорять, говорять ... (Йде.) Живеш в такому кліматі, того гляди, сніг піде, і тут ще ці розмови ... (Зупиняючись.) Я не піду в будинок, я не можу туди ходити ... Коли прийде Вершинін, скажете мені ... (Йде по алеї.) А вже летять перелітні птахи ... (Дивиться вгору.) Лебеді або гуси ... Любі мої, щасливі мої ... (Виходить.)

Андрій. Спорожніє наш будинок. Поїдуть офіцери, поїдете ви, сестра заміж вийде, і залишуся в будинку я один.

Чебутикін. А дружина?

Ферапонт входить з паперами.

Андрій. Жона є жона. Вона чесна, порядна, ну, добра, але в ній є при всьому тому щось принижує її до дрібного, сліпого, отакого шорсткого тварини. У всякому разі, вона не людина. Кажу вам як одному, єдиній людині, якій можу відкрити свою душу. Я люблю Наташу, це так, але іноді вона здається мені дивно вульгарною, і тоді я гублюся, не розумію, за що, чому я так люблю її або, принаймні, любив ...

Чебутикін (встає). Я, брат, завтра їду, може, ніколи не побачимось, так ось тобі моя порада. Знаєш, одягни шапку, візьми в руки палицю і йди ... йди і йди, йди без оглядки. І чим далі підеш, тим краще.

Солоний проходить в глибині сцени з двома офіцерами; побачивши Чебутикіна, він повертається до нього; офіцери йдуть далі.

Солоний. Доктор, пора! Вже половина першого. (Вітається з Андрієм.)

Чебутикін. Зараз, набридли ви мені все. (Андрію.) Якщо хто питає мене, Андрюша, то скажеш, що я зараз ... (Зітхає.) Ох-хо-хо!

Солоний. Він ойкнути не встиг, як на нього ведмідь насів. (Йде з ним.) Що ви кречче, старий?

Чебутикін. Ну!

Солоний. Як здоров'я?

Чебутикін (сердито). Як масло коров'яче.

Солоний. Старий хвилюється даремно. Я дозволю собі трохи, я тільки підстрелю його, як вальдшнепа. (Виймає духи і бризкає на руки.) Ось вилив сьогодні цілий флакон, а вони все пахнуть. Вони у мене пахнуть трупом.

Пауза.

Так-с ... Пам'ятаєте вірші? А він, бунтівний, шукає бурі, як ніби в бурях є спокій ...

Чебутикін. Так. Він ойкнути не встиг, як на нього ведмідь насів. (Виходить з Солоним.)

Чути крики: "Гоп-гоп! Ау! "

Андрій і Ферапонт входять.

Ферапонт. Папери підписати ...

Андрій (нервово). Відчепися від мене! Відчепись! Благаю! (Виходить з коляскою.)

Ферапонт. На те ж і паперу, щоб їх підписувати. (Виходить в глибину сцени.)

Входять Ірина та Тузенбах (в солом'яному капелюсі), Кулігін проходить через

сцену, кричачи: "Ау, Маша, ау!"

Тузенбах. Це, здається, єдина людина в місті, який радий, що йдуть військові.

Ірина. Це зрозуміло.

Пауза.

Наше місто спорожніє тепер.

Тузенбах (подивившись на годинник). Мила, я зараз прийду.

Ірина. Куди ти?

Тузенбах. Мені потрібно в місто, потім ... проводити товаришів.

Ірина. Неправда ... Микола, чому ти такий неуважний сьогодні?

Пауза.

Що вчора відбулося біля театру?

Тузенбах (нетерпляче рух). Через годину я повернуся і знову буду з тобою. (Цілує її руки.) Ненаглядна моя ... (Вдивляється їй в обличчя.) Вже п'ять років минуло, як я люблю тебе, і все не можу звикнути, і ти здаєшся мені все прекрасніше. Які чарівні, чудові волосся! Які очі! Я заберу тебе завтра, ми будемо працювати, будемо багаті, мрії мої оживуть. Ти будеш щаслива. Тільки ось одне, тільки одне: ти мене не любиш!

Ірина. Це не в моїй владі. Я буду твоєю дружиною, і вірною і слухняною, але любові немає, що ж робити! (Плаче.) Я не любила ні разу в житті. О, я так мріяла про кохання, мрію вже давно, дні і ночі, але душа моя як дорогий рояль, який замкнений і ключ втрачено.

Пауза.

У тебе неспокійний погляд.

Тузенбах. Я не спав всю ніч. У моєму житті немає нічого такого страшного, що могло б налякати мене, і тільки цей втрачений ключ терзає мою душу, не дає мені спати ... Скажи мені що-небудь.

Пауза.

Скажи мені що-небудь...

Ірина. Що? Що сказати? Що?

Тузенбах. Що-небудь.

Ірина. Годі! Годі!

Пауза.

Тузенбах. Які дурниці, які дурні дрібниці іноді набувають в житті значення раптом, ні з того ні з сього. Як і раніше смієшся над ними, вважаєш дрібницями, і все ж йдеш і відчуваєш, що в тебе немає сил зупинитися. О, не будемо говорити про це! Мені весело. Я точно перший раз в житті бачу ці їли, клени, берези, і все дивиться на мене з цікавістю і чекає. Які гарні дерева і, по суті, яка повинна бути біля них красиве життя!

Крик: "Ау! Гоп-гоп! "

Треба йти, вже пора ... Ось дерево засохло, але все ж воно разом з іншими гойдається від вітру. Так, мені здається, якщо я і помру, то все ж буду брати участь в житті так чи інакше. Прощай, моя мила ... (Цілує руки.) Твої папери, що ти мені дала, лежать у мене на столі, під календарем.

Ірина. І я з тобою піду.

Тузенбах (тривожно). Ні ні! (Швидко йде, на алеї зупиняється.) Ірина!

Ірина. Що?

Тузенбах (не знаючи, що сказати). Я не пив сьогодні кави. Скажеш, щоб мені зварили ... (Швидко йде.)

Ірина варто, задумавшись, потім йде в глибину сцени і сідає на гойдалки. Входить Андрій з коляскою; показується Ферапонт.

Ферапонт. Андрій Сергійович, паперу-то ж не мої, а казенні. Не я їх вигадав.

Андрій. О, де воно, куди пішло моє минуле, коли я був молодий, веселий, розумний, коли я мріяв і мислив витончено, коли сьогодні і майбутнє моє світили надією? Чому ми, ледь почавши жити, стаємо нудні, сірки, нецікаві, ледачі, байдужі, марні, нещасні ... Місто наш існує вже двісті років, в ньому сто тисяч жителів, і жодного, який не був би схожий на інших, жодного подвижника ні в минулому, ні в сьогодні, ні одного вченого, жодного художника, ні мало-мальськи помітного людини, який порушував би заздрість або пристрасне бажання наслідувати його ... Тільки їдять, п'ють, сплять, потім вмирають ... народяться інші і теж їдять, п'ють, сплять і, щоб не отупеть від нудьги, урізноманітнюють життя свою бридкою пліткою, горілкою, картами, сутяжництвом, і дружини обманюють чоловіків, а чоловіки брешуть, роблять вигляд, що нічого не бачать, нічого не чують, і чарівно вульгарне вплив гнітить дітей, і іскра Божа гасне в них, і вони стають такими ж жалюгідними, схожими один на одного мерцями, як їхні батьки і матері ... (Ферапонта, сердито.) Що тобі?

Ферапонт. Чого? Папери підписати.

Андрій. Набрид ти мені.

Ферапонт (подаючи паперу). Зараз швейцар з казенної палати казав ... Ніби, каже, взимку в Петербурзі мороз був в двісті градусів.

Андрій. Справжнє огидно, але зате коли я думаю про майбутнє, то як добре! Стає так легко, так просторо; і далеко з'явилося світло, я бачу свободу, я бачу, як я і діти мої стаємо вільні від неробства, від квасу, від гусака з капустою, від сну після обіду, від підлого дармоїдства ...

Ферапонт. Дві тисячі людей померзло ніби. Народ, каже, жахався. Не те в Петербурзі, не те в Москві — не згадаєш.

Андрій (охоплений ніжним почуттям). Любі мої сестри, чудові мої сестри! (Крізь сльози.) Маша, сестра моя ...

Наташа (у вікні). Хто тут розмовляє так голосно? Це ти, Андрюша? Софочки разбудишь. Il ne faut pas faire du bruit, la Sophie est dormee deja. Vous êtes un ours. [12] (Розсердившись.) Якщо хочеш розмовляти, то віддай колясочку з дитиною кому-небудь іншому. Ферапонт, візьми у пана колясочку!

Ферапонт. Слухаю. (Бере колясочку.)

Андрій (зніжковіло). Я говорю тихо.

Наташа (за вікном, пестячи свого хлопчика). Бобик! Пустун Бобик! Поганий Бобик!

Андрій (оглядаючи папери). Гаразд, перегляну і, що потрібно, підпишу, а ти

снесеш знову в управу ... (Відходить у будинок, читаючи папери; Ферапонт везе коляску в глибину саду.)

Наташа (за вікном). Бобик, як звать твою маму? Милий, милий! А це хто? Це тітка Оля, скажи тітці: здрастуй, Оля!

Бродячі музиканти, чоловік і дівчина, грають на скрипці і арфі; з дому виходять Вершинін, Ольга і Анфіса і з хвилину слухають мовчки; підходить Ірина.

Ольга. Наш сад як прохідний двір, через нього і ходять і їздять. Няня, дай цим музикантам що-небудь! ..

Анфіса (подає музикантам). Ідіть з богом, серцеві.

Музиканти кланяються і йдуть.

Горький народ. Від ситості не заграв. (Ірині.) Здрастуй, Аріша! (Цілує її.) І-й, дитинко, ось живу! Ось живу! У гімназії на казенній квартирі, золота, разом з Олюшка — визначив господь на старості років. Зроду я, грішниця, так не жила ... Квартира велика, казенна, і мені цільна кімнатка і ліжечко. Все казенне. Прокинувся вночі і — о господи, мати божа, щасливіше мене людини немає!

Вершинін (глянувши на годинник). Зараз йдемо, Ольга Сергіївна. Мені пора.

Пауза.

Я бажаю вам всього, всього ... Де Марія Сергіївна?

Ірина. Вона десь в саду ... Я піду пошукаю її.

Вершинін. Будьте ласкаві. Я поспішаю.

Анфіса. Піду і я пошукаю. (Кричить.) Машенька, ау! (Виходить разом з Іриною в глибину саду.) А-у, а-у!

Вершинін. Все має свій кінець. Ось і ми розлучаємося. (Дивиться на годинник.) Місто давав нам щось на зразок сніданку, пили шампанське, міський голова говорив мова; я їв і слухав, а душею був тут, у вас ... (Оглядає сад.) Звик я до вас.

Ольга. Побачимося ми ще коли-небудь?

Вершинін. Повинно бути, немає.

Пауза.

Дружина моя і обидві дівчинки проживуть тут ще місяці два; будь ласка, якщо щось трапиться або що знадобиться ...

Ольга. Так Так звичайно. Будьте спокійні.

Пауза.

У місті завтра не буде вже жодного військового, все стане спогадом, і, звичайно, для нас почнеться нове життя ...

Пауза.

Все робиться не по-нашому. Я не хотіла бути начальницею, і все-таки стала нею. У Москві, значить, не бути ...

Вершинін. Ну ... Спасибі вам за все ... Вибачте мені, якщо щось не так ... Багато, дуже вже багато я говорив — і за це вибачте, не згадуйте лихом.

Ольга (втирає очі). Що ж це Маша не йде ...

Вершинін. Що ж ще вам сказати на прощання? Про що пофілософствувати? ..

(Сміється.) Життя важке. Вона видається багатом з нас глухий і безнадійною, але все ж, треба зізнатися, вона стає все ясніше і легше, і, мабуть, недалеко той час, коли вона стане зовсім світлою. (Дивиться на годинник.) Пора мені, пора! Перш людство було зайнято війнами, заповнюючи все своє існування походами, набігами, перемогами, тепер же все це віджило, залишивши після себе величезну пусте місце, яке поки нічим заповнити; людство пристрасно шукає і, звичайно, знайде. Ах, тільки б скоріше!

Пауза.

Якби, знаєте, до працьовитості додати освіту, а до утворення працьовитість. (Дивиться на годинник.) Мені, однак, пора ...

Ольга. Ось вона йде.

Маша входить.

Вершинін. Я прийшов попрощатися ...

Ольга відходить трохи в сторону, щоб не перешкодити прощання.

Маша (дивлячись йому в обличчя). Прощай ...

Тривалий поцілунок.

Ольга. Буде, буде ...

Маша сильно плаче.

Вершинін. Пиши мені ... Не забувай! пусти мене ... пора ... Ольга Сергіївна, візьміть її, мені вже ... пора ... запізнився ... (Розчулений, цілує руки Ользі, потім ще раз обіймає Машу і швидко йде.)

Ольга. Буде, Маша! Перестань, мила.

Входить Кулігін.

Кулігін (ось сумні). Нічого, нехай поплаче, нехай ... Хороша моя Маша, добра моя Маша ... Ти моя дружина, і я щасливий, що б там не було ... Я не скаржуся, не роблю тобі жодного докору ... Ось і Оля свідок ... Почнемо жити знову по— старому, і я тобі жодного слова, ні натяку ...

Маша (стримуючи ридання). У лукомор'я дуб зелений, золота ланцюг па дубі тому ... золота ланцюг на дубі тому ... Я божеволію ... У лукомор'я ... дуб зелений ...

Ольга. Заспокойся, Маша ... Заспокойся ... Дай їй води.

Маша. Я більше не плачу ...

Кулігін. Вона вже не плаче ... вона добра ...

Чути глухий, далекий постріл.

Маша. У лукомор'я дуб зелений, золота ланцюг на дубі тому ... Кот зелений ... дуб зелений ... Я плутаю ... (П'є воду.) Невдала життя ... нічого мені тепер не потрібно ... Я зараз буду спокійний ... Все одно ... Що значить у лукомор'я? Чому це слово у мене в голові? Плутаються думки.

Ірина входить.

Ольга. Заспокойся, Маша. Ну, ось розумник ... Підемо в кімнату.

Маша (сердито). Не піду я туди. (Плаче, але одразу ж зупиняється.) Я в будинок вже не ходжу, і не піду ...

Ірина. Давайте посидимо разом, хоч помовчимо. Адже завтра я їду ...

Пауза.

Кулигін. Вчора в третьому класі у одного хлопчика я відняв ось вуса і бороду ... (Одягає вуса і бороду.) Схожий па вчителя німецької мови ... (Сміється.) Чи не так? Смішні ці хлопчики.

Маша. Справді схожий на вашого німця.

Ольга (сміється). Так.

Маша плаче.

Ірина. Буде, Маша!

Кулигін. Дуже схожий...

Входить Наташа.

Наташа (покоївки). Що? З Софочки посидить Протопопов, Михайло Іванович, а Бобика нехай покатає Андрій Сергійович. Стільки клопоту з дітьми ... (Ірині.) Ірина, ти завтра їдеш — така жалість. Залишся ще хоча б тиждень. (Побачивши Кулигіна, скрикує; той сміється і знімає вуса і бороду.) Ну вас зовсім, злякали! (Ірині.) Я до тебе звикла, і розлучитися з тобою, ти думаєш, мені буде легко? В твою кімнату я велю переселити Андрія з його скрипкою, — нехай там пиляє! — а в його кімнату ми помістимо Софочки. Дивний, чудовий дитина! Що за дівчинка! Сьогодні вона подивилася на мене такими очима і — "мама"!

Кулигін. Прекрасний дитина, це вірно.

Наталка. Значить, завтра я вже одна тут. (Зітхає.) Велю насамперед зрубати цю ялинову алею, потім ось цей клен ... Вечорами він такий негарний ... (Ірині.) Мила, зовсім не личить тобі цей пояс ... Це несмак ... Треба щось Світленьке. І тут всюди я велю насадити квіточок, квіточок, і буде запах ... (Строго.) Навіщо тут на лаві валяється вилка? (Проходячи в будинок, покоївки.) Навіщо тут на лаві валяється вилка, я питаю? (Кричить.) Мовчати!

Кулигін. Розійшлася!

За сценою музика грає марш; всі слухають.

Ольга. Ідуть.

Входить Чебутикін.

Маша. Ідуть наші. Ну, що ж ... Щасливий їм шлях! (Чоловікові.) Треба додому ... Де моя капелюх і тальма?

Кулигін. Я в будинок відніс ... Принесу зараз. (Виходить в будинок.)

Ольга. Так, тепер можна по домівках. Пора.

Чебутикін. Ольга Сергіївна!

Ольга. Що?

Пауза.

Що?

Чебутикін. Нічого ... Не знаю, як сказати вам ... (Шепоче їй на вухо.)

Ольга (з переляку). Не може бути!

Чебутикін. Так ... Така історія ... Стомився я, замучився, більше не хочу говорити ... (З досадою.) Втім, все одно!

Маша. Що трапилося?

Ольга (обіймає Ірину). Жахливий сьогодні день ... Я не знаю, як тобі сказати, моя люба ...

Ірина. Що? Кажіть скоріше: що? Бога ради! (Плаче.)

Чебутикін. Зараз на дуелі убитий барон ...

Ірина (тихо плаче). Я знала, я знала ...

Чебутикін (в глибині сцени сідає на лаву). Стомився ... (Виймає з кишені газету.) Нехай поплачуть ... (Тихо наспівує.) Та-ра-ра-Бумбу ... сиджу на тумбі я ... не все одно!

Три сестри стоять, притиснувшись один до одного.

Маша. О, як грає музика! Вони йдуть від нас, один пішов зовсім, зовсім, назавжди, ми залишимося одні, щоб почати наше життя знову. Треба жити ... Треба жити ...

Ірина (кладе голову на груди Ольги). Прийде час, всі дізнаються, навіщо все це, для чого ці страждання, ніяких не буде таємниць, а поки треба жити ... треба працювати, тільки працювати! Завтра я поїду одна, буду вчити в школі і все своє життя віддам тим, кому вона, можливо, потрібна. Тепер осінь, скоро прийде зима, засипле снігом, а я буду працювати, буду працювати ...

Ольга (обіймає обох сестер). Музика грає так весело, бадьоро, і хочеться жити! О Боже мій! Пройде час, і ми підемо навіки, нас забудуть, забудуть наші обличчя, голосу і скільки нас було, але страждання наші перейдуть в радість для тих, хто буде жити після нас, щастя і мир настануть на землі, і пом'януть добрим словом і благословлять тих, хто живе тепер. Про милі сестри, життя наша ще не закінчена. Будемо жити! Музика грає так весело, так радісно, і, здається, ще трохи, і ми дізнаємося, навіщо ми живемо, навіщо страждаємо ... Якби знати, якби знати!

Музика грає все тихіше й тихіше; Кулигін, веселий, усміхнений, несе капелюх і тальму, Андрій везе коляску, в якій сидить Бобик.

Чебутикін (тихо наспівує). Тара-ра-Бумбу ... сиджу на тумбі я ... (Читає газету.) Все одно! Все одно!

Ольга. Якби знати, якби знати!

завіса

1900

Примітки

1

Зробив, що міг, хай, хто може, зробить краще (лат.).

(Назад)

2

Здоровий дух у здоровому тілі (лат.).

(Назад)

3

Ідіть сюди (фр.).

(Назад)

4

Прошу вибачити мене, Марі, але у вас кілька грубі манери (фр.) .

(Назад)

5

Здається, мій Бобик вже не спить (фр.) .

(Назад)

6

О, примарна надія людська! (лат.)

(Назад)

7

Істина у вині (лат.) .

(Назад)

8

Люблю, любиш і т. Д. (Лат.).

(Назад)

9

Все моє ношу з собою (лат.) .

(Назад)

10

Тут: так уже заведено (лат.).

(Назад)

11

Синтаксичний оборот в латинській мові.

(Назад)

12

Чи не галасуйте, Софі вже спить. Ви — ведмідь (потв. Фр.).